ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน คนพิการ

เรื่องราวบอกเล่าจากประสบการณ์ชีวิตที่สะท้อนแง่มุม ภูมิปัญญาสุขภาพ หมอพื้นบ้าน คนพิการและชุมชน

ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน คนพิการ

เรื่องราวบอกเล่าจากประสบการณ์ชีวิตที่สะท้อนแง่มุม
ภูมิปัญญาสุขภาพ หมอพื้นบ้าน คนพิการและชุมชน

โครงการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อ
การดูแลและสร้างเสริมสุขภาวะคนพิการ
กรณีเครือข่ายหมอพื้นบ้าน

ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน คนพิการ

เรื่องราวบอกเล่าจากประสบการณ์ชีวิตที่สะท้อนแง่มุมภูมิปัญญาสุขภาพ
หมอพื้นบ้าน คนพิการและชุมชน

เรื่องเล่าโดย	ปารณัฐ สุขสุทธิ์ กรรณิการ์ ชมภูศรี พัชรินทร์ วิจิตรอลงกรณ์ อารีวรรณ ทับทอง
บรรณาธิการ	นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ปารณัฐ สุขสุทธิ์
ภาพประกอบ	สมโรจน์ สำราญชลารัตน์
แบบปกและรูปเล่ม	อาภาพรรณ สายยศ
งานพิมพ์	บุษรา โพธิ์เที่ยง นิภาพร เรือเรืองรัตน์ เบญจวรรณ ธนพรภูริชย์
ประสาน	กรรณิการ์ ชมภูศรี
ต้นฉบับ ข้อมูลโดย	สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพชุมชน (สวสส.) อาคารหลังพัสดุ ชั้น ๓ ซ.สาธารณสุข ๖ กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๙๐-๑๓๕๒ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๕๙๐-๑๔๙๘ Website : www.shi.or.th Email Address : Suksala@gmail.con
จัดพิมพ์โดย	แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย (สสพ.) ชั้น ๒ ตึกพัฒนาวิชาการ ศูนย์สิรินธรเพื่อการพื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ ซ.บำราศนราดูร ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๙๕๑-๐๘๓๐ ๐-๒๙๕๑-๐๗๓๕ โทรสาร กด ๑๑ www.healthyability.com
ISBN	๙๗๘-๙๗๔-๑๐-๔๔๒๔-๕
พิมพ์ครั้งแรก	มิถุนายน ๒๕๕๑
พิมพ์ที่	แกรนด์ เอ็ม.เอส.กรุ๊ป จำกัด
ราคา	๑๐๐ บาท

คำนำสำนักพิมพ์

เมื่อ "ความพิการ" ได้รับการนิยามความหมายโดยอิงกับชุดความรู้เรื่องโรคและการบาดเจ็บ ทำให้ "ความพิการ" ถูกรับรู้และเข้าใจไปในแง่มุมของความผิดปกติบกพร่องของระบบอวัยวะของร่างกายเป็นสำคัญ การมุ่งเยียวยารักษาให้กลับสู่สภาพเดิม หรือ ภาวะที่เรียกว่า "หาย" จึงเป็นเรื่องปกติ แต่ "การหายจากความพิการ" นั้นมิได้เป็นสภาวะเช่นเดียวกับการหายจากโรคหรือการบาดเจ็บ แม้ว่า "ความพิการ" จะทำให้สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมในเชิงความสามารถด้านร่างกาย เมื่อคนที่มีความพิการได้ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "การฟื้นฟูสมรรถภาพ" ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกฟื้นคืนความสามารถด้านร่างกายตามหลักการที่พิสูจน์ผลได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์แล้ว เขาก็อาจยังไปไม่ถึงเป้าหมาย "การหายจากความพิการ"

"การหายจากความพิการ" อาจเรียกได้ว่าเป็นขบวนการเปลี่ยนผ่านของชีวิต เป็นการจัดสมดุลใหม่ให้กับชีวิต ที่กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกตัวตนของคนคนหนึ่ง จึงมิได้ต้องการเพียงแค่ความรู้ทางเทคนิค หากต้องการ "พลัง" จากความรู้และกระบวนการใช้ความรู้นั้นด้วย หากปราศจากซึ่งพลังที่จะผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่สมดุลใหม่ อาจทำให้ชีวิตนั้นถูกเจ้าตัวรับรู้ว่า "ไร้ค่าและความหมาย" ที่จะดำรงอยู่ต่อไป แล้วความรู้ชุดไหน? ขบวนการนำความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของชีวิตเช่นไรล่ะ? ที่จะสามารถปลดปล่อยพลังเช่นนั้นได้... คงต้องเป็นความรู้ที่ก่อตัวขึ้นในบริบทสังคมวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมชีวิตคนคนนั้นขึ้นมา ด้วยภาษาและการให้ความหมายสรรพสิ่งรอบตัว ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อเป็นพื้นที่ที่คนคนนั้นมั่นใจว่าเป็นพื้นที่ของตนเอง เช่น ในบ้าน หรือหมู่บ้านที่อยู่มาแต่เกิด พลังภายในเพื่อการเยียวยาจึงจะเกิดขึ้นได้

"ภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน คนพิการ" เป็นประสบการณ์ในอีกมิติหนึ่งของระบบสุขภาพ ที่แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย(สสพ.) เชื่อมั่นว่ามีพลังในการเยียวยา "ความพิการ" และประสบการณ์ชุดนี้เป็นเพียง

จุดเริ่มต้น ของความร่วมมือระหว่าง สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.) กับแผนงาน สสพ. และเครือข่ายหมอพื้นบ้าน ผ่านชุดโครงการจัดการความรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ ซึ่งได้ทำการศึกษาในสามพื้นที่ คือ จังหวัดอุบลราชธานี อุทัยธานี และเชียงใหม่ ทั้งนี้มิได้มุ่งหวังที่จะยัดเยียดภูมิปัญญาในวิถีแห่งชุมชนเข้าสู่ระบบบริการกระแสหลักอันมีบริบทที่แตกต่าง ซึ่งอาจลดทอนพลังของระบบภูมิปัญญาดั้งเดิมได้ แต่มุ่งสร้างความตระหนักในคุณค่า และร่วมกันฟื้นฟูระบบในบริบทอย่างที่เป็น ให้สามารถเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพระยะยาวของคนพิการได้อย่างกว้างขวางกว่านี้

แพทย์หญิงวัชรา ริ้วไพบูลย์

ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย (สสพ.)

คำนิยม

เรื่องราวของผู้คนที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย และสามารถก้าวพ้นข้ามความทุกข์ของเขาด้วยสติ ด้วยความเข้าใจของครอบครัว และความเอื้ออาทรของชุมชนได้ถูกนำมาร้อยเรียงเป็นหนังสือให้น่าอ่าน มีความสำคัญยิ่งต่อการทำความเข้าใจความหมายของ “คนพิการ” ในบริบทของการรักษาพยาบาลในสังคมไทยและช่วยจุดประกายให้เกิดการแสวงหาความเข้าใจต่อบทบาทของแพทย์ทางเลือก รวมทั้งวิธีการรักษาพื้นบ้าน บทบาทของชุมชน และครอบครัว ที่มีส่วนสำคัญในการเยียวยาอาการเจ็บป่วยของคนพิการ ที่มีพื้นที่ทางสังคมน้อยนิด บ่อยครั้งทีเดียว คนพิการเหล่านี้มักจะถูกซ้ำเติมด้วยความขัดสน และถูกทอดทิ้งโดยครอบครัวที่ต้องสาละวนในการทำหากินเพื่อความอยู่รอด คนพิการกลายเป็นภาระของสังคมทันสมัยของเราในปัจจุบัน

สังคมไทยยังไม่ไร้ซึ่งความรู้ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน ที่สะสมมาด้วยประสบการณ์ที่ยาวนาน แต่ดูเหมือนว่า เราได้มองข้ามมรดกทางปัญญานี้ไปอย่างน่าเสียดาย ดังนั้น ประสบการณ์ของการใช้ความรู้พื้นบ้านและการคิดค้นหาวิธีการในการบำบัดความเจ็บป่วยให้แก่ผู้พิการที่ถูกถ่ายทอดลงไว้ในหนังสือเล่มเล็กนี้ น่าจะเป็นก้าวย่างที่สำคัญของการนำเอาความรู้ความเข้าใจต่อทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทย มาทบทวนและสานต่อให้มีความเข้มแข็ง ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ ผู้อ่านก็พึงตระหนักว่า การเยียวยาผู้พิการเหล่านี้ย่อมต้องอาศัยความรัก ความเอาใจใส่ และความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์อันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าความรู้และวิธีการในการเยียวยา ความเข้าใจต่อองค์รวมของการเยียวยาจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ไม่อาจจะละเลยได้

คนพิการ หาได้เป็นภาระต่อสังคม หนังสือเล่มนี้ น่าจะช่วยชี้ให้ผู้อ่านตระหนักถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อคนพิการ จากคนที่เป็น "ภาระ" เป็นคนที่มี "พลังทางสังคม" และมองเห็นคุณค่าของการทำความเข้าใจใหม่ต่อกระบวนการทางสังคมในการเยียวยาคนพิการ กระบวนการทางสังคมที่ตั้งอยู่บนมิติของความเป็นมนุษย์ที่มีความเมตตา ที่สังคมไทยต้องมุ่งแสวงหาความร่วมมือในการผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

ดร.ชยันต์ วรรธนภูติ
โครงการจัดตั้งศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (RCSD)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

ระบบการแพทย์สัมพันธ์และผูกพันกับระบบวัฒนธรรมซึ่งทำหน้าที่ให้คุณค่าและความหมาย รวมทั้งจัดความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ระบบการแพทย์ที่แตกต่างกันจึงให้ความหมายของความเจ็บป่วยและจัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและผู้ให้การบำบัดรักษาแตกต่างกันไป

การแพทย์สมัยใหม่เน้นความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ และอธิบายโรคผ่านความรู้ทางชีววิทยา เป็นระบบการรักษาที่แม้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะสำหรับโรคและความผิดปกติบางชนิด แต่สำหรับโรคเรื้อรังหรือความเจ็บป่วยที่ต้องการมากกว่าการรักษาแบบกลไกที่แยกร่างกายออกเป็นส่วน ๆ แล้ว ระบบการแพทย์สมัยใหม่ยังไม่สามารถตอบสนองได้ดีเท่าที่ผู้ป่วยและญาติต้องการ โดยเฉพาะกับผู้ป่วยเรื้อรังและการฟื้นฟูความพิการซึ่งต้องการการดูแลรักษาเอาใจใส่ที่ต่อเนื่องยาวนาน ระบบการเยียวยาจึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบททางสังคมวัฒนธรรม

สำหรับชาวบ้านจำนวนไม่น้อย การไปนอนพักรับการทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาลเป็นระยะเวลายาวนานเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ไม่เพียงเพราะการเดินทางและที่พักอาศัยซึ่งทางโรงพยาบาลมักไม่มีไว้รองรับญาติ แต่กระบวนการและระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยารักษาก็ยังเป็นเรื่องแปลกแยกไปจากพื้นฐานทางความรู้ ความเข้าใจและความคาดหวังของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชุมชนมีอยู่เดิมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการเยียวยาความเจ็บป่วยเรื้อรังและฟื้นฟูความพิการที่หนังสือเล่มเล็กนี้นำเสนอเป็นตัวอย่าง

การกลับมาหาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้หมายถึงการกลับไปรื้อฟื้นอดีตและนำภูมิปัญญามาใช้อย่างสำเร็จรูปตายตัว ดังที่เราจะเห็นได้จากกรณีศึกษาต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้มีการปรับตัว ผลิตใหม่ และผลิตซ้ำในบริบทใหม่ให้มีความหมายต่อการเยียวยาความทุกข์ของผู้พิการได้อย่างที่คงเอกลักษณ์เฉพาะตนของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้อย่างน่าสนใจ

ความสนใจเกี่ยวกับการฟื้นฟูความพิการโดยชุมชน หรือที่องค์การอนามัยโลกเรียกว่า Community-Based Rehabilitation (CBR) นั้นมีมายาวนานมากกว่าสองทศวรรษ โดยเหตุผลสำคัญที่ว่า การฟื้นฟูความพิการนั้นไม่ใช่แค่การจัดการกับข้อจำกัดทางร่างกายหรือจิตใจที่ผิดปกติไป แต่เป็นการฟื้นฟูชีวิตชีวิตหนึ่งที่สะดุดล้มลงให้ลุกขึ้นมาได้ใหม่อีกครั้ง เป็นการฟื้นฟูศักยภาพด้านต่าง ๆ เพื่อทดแทน ชดเชยส่วนที่ขาดหายไป และเป็นการฟื้นฟูชีวิตทางสังคมที่จะทำให้คนพิการสามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

การฟื้นฟูชีวิตที่ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดขึ้นลำพังเฉพาะแต่ในระบบบริการทางการแพทย์ แต่ต้องเป็นการฟื้นฟูในบริบทของชุมชนที่มีผู้คนหลากหลายมาเกี่ยวข้อง เพราะการฟื้นฟูดังกล่าวไม่ได้เป็นเรื่องการปรับตัวของคนพิการ แต่เป็นเรื่องการปรับตัวของชุมชนควบคู่กันไปในขณะเดียวกันด้วย

ตัวอย่างในหนังสือเล่มเล็กนี้เป็นรูปธรรมที่ชุมชนอ้าแขนรับคนพิการและมีส่วนร่วมในการบำบัดเยียวยาอย่างไม่นิ่งดูดายต่อความทุกข์ยากของผู้คนที่กำลังเผชิญกับปัญหา

เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเยียวยาที่จะฟื้นฟูชีวิตผู้คนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกประยุกต์ใช้ผ่านประสบการณ์อันยาวนาน จนเราเรียกได้ว่าเป็นความงดงามของ **“ภูมิปัญญาปฏิบัติในชุมชนแห่งการเยียวยา”**

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์
สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.)
www.shi.or.th

สารบัญ

ร่มไม้ ชายคา ไออุ่น

ร่มไม้ ชายคา ไออุ่น

"ป่วยกาย ใจไม่ป่วย" เป็นสำนวนบอกถึงการสร้างกำลังใจให้ต่อสู้กับความเจ็บป่วยที่รุมเร้าทางร่างกาย แม้กายลำบากทุกข์ทรมาน แต่ถ้าใจสู้ ใจมีพลัง ก็เสริมให้กายสังขารที่เกิดความแปรปรวนจนถึงพิกลพิการ ยังอดทนต่อไปได้ ใจกับกายไม่ใช่สิ่งแยกจากกัน หากรักษาแต่กาย ใจไม่คลาย โรคก็รุมเร้าใหม่ได้อีก เรื่องนี้ก็รู้กันอยู่ทั่วไป แต่ทำใจให้ได้นั้นไม่ใช่ง่ายเลย

วัดหนองหญ้านาง จังหวัดอุทัยธานี เป็นศูนย์กลางกิจกรรมประเพณีทางศาสนาของชุมชน สืบทอดและเผยแพร่หลักธรรมคำสอนเพื่อเป็นแนวทางให้ชาวบ้านได้นำไปปฏิบัติให้ล่วงพ้นความทุกข์ นอกจากนั้นวัดนี้ยังเป็นที่พึ่งของประชาชนที่เจ็บป่วยทุกข์ยากมานานแล้ว แม้จะโดนข้อติติงทั้งทางโลกและทางธรรมถึงความเหมาะสม แต่ระยะเวลาที่ยาวนาน ของภาระกิจแห่งการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อบวกกับพลังศรัทธาของประชาชนที่ไม่เสื่อมคลายของคนเจ็บป่วย ญาติ ลูกศิษย์ หมอนวด และชาวบ้านรอบวัด เป็นบทพิสูจน์ให้สังคมเห็นแล้วว่า วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจและสถาบันท้องถิ่นเยียวยาความทุกข์กาย ใจและจิตวิญญาณให้กับชุมชน

เกือบสี่สิบปีแล้ว อาคารเรือนพักไม้ของคนป่วยผุพังไปมาก แต่ยังมีคนเจ็บป่วยมาขอพักรักษาตัวอยู่อย่างต่อเนื่อง ทุก ๆ วันที่วัดจะมีคนป่วยจาก

ปัญหาอุบัติเหตุ เส้นเลือดในสมองแตกหรือตีบ หรืออุดตัน โรคกระดูก ข้อ และกล้ามเนื้อ พากันเข้ามาขอให้ช่วยรักษา ผู้ป่วยและญาติที่มาจากจังหวัดไกล ๆ มักขอนอนพักรักษาตัวจนกว่าจะดีขึ้น

การนอนพักรักษาความเจ็บป่วยสำหรับอาการเจ็บป่วยที่เรียกว่า อัมพฤกษ์ อัมพาต เป็นความจำเป็นที่ยากแก่การปฏิเสธ แม้จะเป็นภาระที่หลวงพ่อและหมอนวดต้องแบกรับมานาน แต่ภาพคนป่วยที่นอนทุกข์ทรมานอยู่ตรงหน้า และญาติที่วิงวอนขอร้อง ในฐานะที่วัดและพระมีหน้าที่ต่อสังคมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ความมีน้ำใจให้ที่พึ่งและที่พักอาศัยแก่ผู้คนที่ป่วยเจ็บไข้นี้เป็นวิถีที่สังคมไทยสืบต่อกันมาในวัฒนธรรมชุมชน

ความมุ่งมั่นที่แน่วแน่ของพระครูอุปการพัฒนกิจ เจ้าอาวาสและหมอพื้นบ้าน จำนวน ๑๑ คน ที่อยู่ช่วยงานกันมาเก่าแก่และกำลังชราภาพลงไปทุกวัน แม้ได้ฝึกฝนหมอนวดรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นมา แต่หมอนวดอาวุโสอย่าง หมอทวน หมอเลา และหมอสำอางค์ อายุหมอล่วงเลย ๗๐ ปีแล้ว ยังคงทำหน้าที่บำบัดรักษาคนเจ็บป่วยที่มาหาทั้งจากใกล้ไกลอย่างไม่มีคำบ่น “ไม่อยากช่วยแล้ว” คนเจ็บป่วยที่มารับการรักษาทุกวัน ส่วนมากเป็นกระดูกหัก ข้อเคลื่อน อัมพฤกษ์ อัมพาต และอาการปวดเจ็บกล้ามเนื้อ จนปัจจุบันจำนวนคนป่วยที่มาหาไม่ลดน้อยลงไปเลย เฉลี่ยเดือนละสองสามร้อยคน ส่วนที่นอนพักรักษาที่เรือนหลังเก่านี้ อยู่ได้ช่วงละไม่เกิน ๑๐ คน หากรับไว้มากกว่านี้เรือนพักที่ชราภาพคงรับไม่ไหวเช่นกัน

บรรยากาศเรือนพักคนป่วยสร้างความรู้สึกอบอุ่น ความอบอุ่นไม่ได้มาจากความหนาแน่นของผู้คน หรือไอจากเตาไฟเหยียบเหล็กแดง หรือสภาพที่เต็มไปด้วยข้าวของเครื่องใช้ผู้ป่วย แต่มาจากการถักทอความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างกัน คนป่วยกับญาติ คนป่วยกับคนป่วย ญาติกับญาติ ญาติกับหมอพื้นบ้าน หมอพื้นบ้านกับคนป่วย บางครั้งก็เป็นคนมาเยี่ยมกับคนที่อยู่ที่นั่นพูดคุยกัน อย่างเข้าอกเข้าใจกัน เข้าใจในความทุกข์กายและใจของคนที่นอนอยู่ เคลื่อนไหวไม่ได้ และคนดูแลที่นั่งเฝ้าอยู่ข้าง ๆ

ภาพที่ผู้มาเยือนมักจะได้เห็นก่อนเดินเข้าไปหาหลวงพ่อบนศาลาทำการเจ้าอาวาส คือ กลุ่มคนใต้ต้นมะม่วง เป็นภาพของคนป่วยที่กำลังก้าวเดินช้า ๆ

อยู่ที่ราวหัดเดิน และมีญาติยืนอยู่ด้านข้าง หรือภาพของคนแขนและขาลีบนั่งชักรอกแขนหรือขาที่ใต้ต้นมะม่วงต้นนั้น ถัดไปอีกอาจมีคนนั่งบริหารข้อไหล่อยู่กับแผ่นหมุนข้อไหล่ บ้างก็ทำไปคุยไป ดูแล้วไม่รู้สึกเดียวดาย แต่มีชีวิตชีวา

...การอยู่ร่วมกันที่วัดหนองหญ้านาง ยังให้ความหวัง ความมีคุณค่าในชีวิตตนเอง แม้ว่ายังเดินไม่ได้ ที่ใต้ร่มไม้มะม่วงและชายคาที่เริ่มผุพังจึงเป็นสถานที่มีบรรยากาศของผู้ที่เห็นอกเห็นใจอยู่ร่วมกัน

นายปราน (นามสมมุติ) อายุ ๖๐ ปีเศษ ข้าราชการบำนาญ เป็นคนกรุงเทพฯ ป่วยเป็นความดันโลหิตสูงมานาน ๑๒ ปี รักษาอยู่ที่สถานบริการสุขภาพที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ต่อมามีอาการเส้นเลือดในสมองแตก รักษาโดยการรับประทานยา และทำกายภาพบำบัด ฝึกเดินที่บ้าน อาการขึ้นๆ ลงๆ มีความเครียดเพิ่มขึ้น ตรวจพบอีกว่า เส้นเลือดในสมองตีบ มีอาการชาที่ปาก ขาขวาไม่มีแรง จึงเริ่มรักษาผสมผสานหลายวิธีทั้งแผนปัจจุบัน แผนไทย พื้นบ้านและแผนจีน มีนวดน้ำมัน ยาหม้อ ยาผงสมุนไพร ฝังเข็ม ทำกายภาพบำบัดและยาแผนปัจจุบัน จนเดือนสิงหาคม ๒๕๔๙ กลับมาอยู่ที่บ้าน มีเพื่อนแนะนำให้มารักษาที่วัดหนองหญ้านาง

นายปราน บอกว่า “มาอยู่ที่นี่รู้สึกดี อยากหาย ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนป่วยคนอื่นๆ ในขณะทำกายภาพบำบัดที่ใต้ร่มไม้นี่บ้าง เวลาอบสมุนไพรด้วยกันบ้าง มีเพื่อนที่เจ็บป่วยเหมือนกัน คุยกัน เข้าใจกัน ทำให้มีกำลังใจในการรักษา ได้เห็นเพื่อนคนป่วยคนอื่นที่มีอาการดีขึ้น ยิ่งมีความมุมานะที่จะรักษา คนในครอบครัวมาเห็นก็สบายใจ”

ที่วัดหนองหญ้านางนี้มีผู้มาเยี่ยมเยือนด้วยจุดประสงค์ต่างวาระกันไปทุกวัน เมื่อได้เข้าไปสัมผัสพูดคุยกับคนเจ็บป่วย จะได้รับรู้สึกถึงบรรยากาศของความสบาย มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ไม่เคร่งเครียดจากสภาพคนนอนเจ็บป่วย ไม่รู้สึกอึมครึมจากการสัมผัสคนป่วยที่ทุกข์ แต่การอยู่ร่วมกันที่

วัดหนองหญ้านาง ยังให้ความหวัง ความมีคุณค่าในชีวิตตนเอง แม้ว่ายังเดินไม่ได้ ที่ใต้ร่มไม้มะม่วงและชายคาที่เริ่มผุพังจึงเป็นสถานที่มีบรรยากาศของผู้ที่เห็นอกเห็นใจอยู่ร่วมกัน

ปัจจุบันหลวงพ่อสมัยหรือพระครูอุปการพัฒนกิจ ยังคงตั้งปณิธานแน่วแน่ที่จะบำบัดทุกข์ทั้งกายและใจให้ประชาชนที่มาหาท่าน ใช้ความรู้ภูมิปัญญาที่สะสมเรียนรู้จากลุง ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าจากตำรา โดยเฉพาะแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ร่วมกับการเรียนรู้จากการปฏิบัติเหมือนสำนักแพทย์พื้นบ้าน จนกระทั่งท่านมีลูกศิษย์ที่เป็นหมอนวด หมอสมุนไพรเป็นจำนวนมาก สังเกตได้จากจำนวนคนหลายร้อยคนที่มางานพิธีไหว้ครูประจำปี ทุกวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี

เมื่อท่านแน่ใจแล้วว่าการเยียวยาความทุกข์ใจนั้นเป็นบทบาทของพระสงฆ์ ท่านจึงนำหลักธรรมมาใช้เพื่อบำรุงจิตใจคนป่วยและญาติให้เข้มแข็ง ทุกวันท่านจะเป็นผู้แนะนำหลักธรรม ฝึกสมาธิและนำสวดมนต์ภาวนาร่วมกับคนเจ็บป่วย ท่านมองว่า การทำให้ผู้ป่วยมีความมั่นคงทางจิตใจ เป็นการเพิ่มสรรพคุณให้กระบวนการรักษาที่มีทั้งการนวดและยาสมุนไพรดีขึ้นไปอีก ภูมิปัญญาการรักษากายกับใจจึงต้องทำไปพร้อม ๆ กัน

วัดหนองหญ้านางสร้างพื้นที่บำบัดรักษากายและใจคนป่วยมานานแล้ว บางคนมารับการรักษาแล้วกลับ เพราะอยู่ไม่ไกล แต่บางคนต้องอยู่พัก กลายเป็นชุมชนคนเคยป่วยและเครือญาติที่ยังคงกลับมาด้วยความผูกพัน และสำนึกถึงบุญคุณ และทุกปีงานรวมศิษย์ใหม่และเก่ายังคงครึกครื้นอยู่นี้จึงเป็นสำนักดูแลสุขภาพและมีการเรียนสอนอย่างในยุคโบราณ ❖

ไร้เส้นตัดแบ่ง

ไร้เส้นตัดแบ่ง

ณ ศาลาเก่าคร่ำคร่าหลังหนึ่งกลางหมู่บ้านอ้อ ตรงทางสามแพร่ง คนที่ผ่านไปมา จะเห็นพ่อหนานก๋องแก้วนั่งนอนอยู่ที่นี่ตั้งแต่เช้าจรดค่ำทุกวัน ศาลาด้านหนึ่งจะมีตู้กับข้าวตั้งไว้ ถัดไปเป็นหีบไม้เก่า ๆ ถัดมาอีก แขวนไว้ด้วยธนูไม้เก่า ๆ แอกไถนา กระดิ่งคอวัว กับดักหนู ตะเกียงเก่า ๆ เหมือนศาลาเก็บของเก่า มองไปด้านหลังศาลา จะเห็นกระดูกสัตว์ชนิดต่าง ๆ แขวนอยู่ ชิ้นใหญ่บ้างเล็กบ้าง

สี่สิบปีที่ผ่านมา ทุก ๆ วัน พ่อหนานก๋องแก้ว เดินจากบ้านที่อยู่หัวมุมถนนกลางหมู่บ้าน มาอยู่ที่ศาลาของหมู่บ้าน ภาพที่คุ้นตา พ่อหนานจะนั่งเขียนเทียนสะเดาะเคราะห์ เขียนยันต์ นั่งเปิดอ่านตำราเก่า ๆ อยู่กับโต๊ะตั้งพื้นเตี้ยตัวหนึ่ง บางทีก็ยืนจัดยาในตู้ หลังตู้ตั้งพาน และขันเล็ก ๆ ไว้ บางวันพานก็ล้นเต็มไปด้วยดอกไม้ บางวันดอกไม้ก็มีน้อย ทุก ๆ วันจะมีลูกหลานและเพื่อนบ้านแวะเวียนกันมาหา

ราวปี ๒๕๑๖ ตอนนั้นพ่อหนานก๋องแก้ว อายุ ๔๕ ปี ที่ชีวิตครอบครัวลงตัว ประสบความสำเร็จที่พอใจได้ แต่หนานก๋องแก้ว ผู้นำครอบครัวเล็ก ๆ ธรรมดาคนหนึ่ง กำลังจะจากโลกนี้ไปอย่างไม่มีวันกลับ เกิดล้มป่วยลงกะทันหัน จนคนในหมู่บ้านลือกันปากต่อปากว่า

“ใครจะมาสืบเอาความฮู้ตำราอะหยังก่ำมา จะหื้อหมด แหมน้อยก็จะตายแล้ว ใคร่อยากหื้อมาสืบไว้ ความฮู้จะได้สืบต่อ ฮักษาคนบ้านเฮาต่อไป”

“หนานก๋องแก้ว ถ้าจะบ่เป็นคนแล้ว สงสัยจะบ่รอดแล้ว ถ้ารอดก็เหลือเชื่อ”

ชาวบ้านพูดกันไปต่างๆ นาๆ แต่ส่วนใหญ่ปักใจเชื่อว่า “เป็นโป่ง เป็นยำ” (ปวดขานวดหัวเข่ามากๆ และบวม) อาการของโรคนี้ ตามความเชื่อของคนเมืองเชื่อกันว่าเกิดจากการถูกผีทำ เนื่องจากเดินผ่านเข้าไปในสถานที่ที่เป็นที่อยู่ของผีโป่ง ผียำ

วันที่เริ่มมีอาการเจ็บป่วย พ่อหนานก๋องแก้ว เล่าว่า “เริ่มปวดขาข้างขวามาเรื่อยๆ แต่ยังเดินได้อยู่ กึด (คิด) ว่าบ่เป็นหยัง วันหนึ่งเดินกลับจากไฮ่ (ไร่) มาได้กึ่งตาง (ครึ่งทาง) ก็ทรุดลง เดินกลับมาบ้านต่อบ่ได้ ชาวบ้านไปตามลูกหลานเอารถเข็น ไปใส่ลากกันกลับมาบ้าน”

หลังจากวันนั้นมาอาการปวดขาที่เริ่มก่อตัวมาเรื่อยๆ ก็สำแดงฤทธิ์จนไม่สามารถลุกขึ้นเดินเหินไปไหนได้อีก อาการปวดขารุนแรงหนักมากขึ้น ปวดเข้าถึงกระดูก ภรรยาและญาติต่างพาหมอเมืองในละแวกหมู่บ้านที่สามารถรักษาโป่ง ยำ ได้มารักษา ตั้งแต่เช็ดแหก กินยาสมุนไพร ทุกวิถีทาง แต่ก็ไม่หายกลับทรุดหนักกว่าเดิม จนกระทั่งเกิดแผล เนื้อบริเวณเอ็นร้อยหวายและก้นของหนาน เริ่มหดลีบเล็กลงเรื่อยๆ จนเป็นรอยบุ๋มลึกลงไป ร่างกายผ่ายผอมจนเหลือแต่กระดูก

เมื่อรักษาด้วยหมอเมืองไม่หาย ญาติจึงพาไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด หมอโรงพยาบาลบอกว่าเป็น “โรคมะเร็งกินกระดูก” แล้วหมอก็ผ่าตัดบริเวณสันหลังนำชิ้นเนื้อของหนานก๋องแก้วส่งไปพิสูจน์ที่กรุงเทพฯ ผลพิสูจน์ออกมา หมอบอกว่า ไม่ได้เป็นโรคมะเร็งกินกระดูก พ่อหนานก๋องแก้วเป็นอะไร หมอที่โรงพยาบาลเองก็ไม่สามารถระบุโรคได้ แต่ยังทำการรักษาไปตามอาการ และพยายามหาสาเหตุเพื่อรักษาต่อไป

"นอกจากผ่าหลังแล้ว หมอเปิ้นผ่าตี่หน้าแข้ง เห็นกระดูกเป็นฮอย (รอยเหมือนรู คล้ายแมงเจาะลงไป) พ่อหนานก๋องแก้วเล่าผ่านการรำลึกถึงอาการที่ตนเองเคยป่วยเจียนตาย

สองเดือนเต็ม ๆ ที่หนานก๋องแก้วนอนอยู่ในโรงพยาบาล แต่อาการกลับทรุดหนักลงเรื่อย ๆ ร่างกายผ่ายผอม ทรมานกับความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น หนานก๋องแก้วนอนนึกกับตัวเองว่า ตัวเองจะตายแล้ว นี่ล่ะอาการของคนใกล้ตาย ใครมาเยี่ยมที่โรงพยาบาล ก็ขอให้กดขาตัวเองลง ทั้ง ๆ ที่ขาก็วางราบกับที่นอนปกติ เพราะความรู้สึกขณะนั้นเหมือนขาชี้ขึ้นฟ้า หัวปักลงข้างล่าง จนกระทั่งญาติเห็นว่าไม่หาย จึงขอพาหนานก๋องแก้วกลับไปอยู่บ้านคงดีกว่านอนอยู่โรงพยาบาลต่อไป

"เอาไปตายตี่บ้านก๋า" หมอโรงพยาบาลถาม

"เอาไปตายตี่บ้านครับหมอ" ญาติตอบ

เมื่อกลับมาอยู่บ้านแล้วหนานจึงบอกให้เมียโทรหาน้องชายที่อยู่จังหวัดแพร่ ว่าออกโรงพยาบาลแล้ว น่าจะไม่รอด แต่น้องชายกลับไปหา "ร่างทรงเจ้าพ่อถ้ำเชียงดาว" เพื่อทำนายทายทัก

"บ่ตายหรอก ป้อจาย (ผู้ชาย) คนนี้บ่ตาย ถูกโป่งแห้งหย่ะ" ร่างทรงเจ้าพ่อถ้ำเชียงดาวกล่าว

เมื่อเป็นเช่นนี้ น้องชายจึงใส่ขันครูร่างทรงเจ้าพ่อถ้ำเชียงดาว และถวายเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า ๗๐๐ บาท ขอให้ช่วยเดินทางมารักษาพี่ชาย ที่ตำบลแม่กว๊ะ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง เมื่อเดินทางมาถึงบ้านหนาน ที่นั่ง (คือร่างทรง) ก็เริ่มทำพิธีปัดเป่า สักพักจึงทักว่า "ผีโป่งที่ห้วยทำ ผีโป่งอยากกิ๋นเป็ด"

หลังจากนั้นญาติและที่นั่ง จึงได้หาเป็ดตัวเป็น ๆ ไปเลี้ยงบริเวณโป่งที่หนานก๋องแก้วเคยไป เมื่อเลี้ยงผีเสร็จจึงกลับมาทำพิธีรดน้ำมนต์ อาบน้ำ อุ้มรอดตาแหลวคาเขียว (เป็นไม้ไผ่ที่นำมาทำเป็นวงกลมและพันด้วยหญ้าคา) และเช็ดไข่ เพื่อทำนายทายทักต่อ ด้วยวิธี นำไข่เป็ดมา ๓ ฟอง สองฟองแรกตั้งไว้บนพื้น อีกฟองขว้างไปออกไปข้างนอก ปรากฏว่าไข่ไม่แตก

"หนานบ่ตาย ตึงจะหาย มันเป็นโป่งแห้ง หื้อไปเอาหมอย่ำขางมาย่ำ

ด้วยจึงจะหาย” ที่นั่งบอกแนะนำ

หลังจากนั้นญาติจึงไปขอให้หมอเมืองที่รู้จักกันในหมู่บ้านใกล้เคียงมาย่ำขางรักษาให้ ย่ำขางได้ ๕ ครั้ง อาการปวดขาค่อย ๆ หายไปหมด เมื่ออาการดีขึ้น บริเวณก้นและเอ็นร้อยหวาย มีเนื้อเพิ่มขึ้นมาจนเต็มรอยบุ๋มลึกที่ก้น อาการที่เป็นอยู่ก็ค่อย ๆ หายไปเป็นปลิดทิ้ง เหลือเพียงการฝึกเดินใหม่เท่านั้น หนานก๋องแก้วจึงต้องใช้เวลาฝึกเดินอีกหลายเดือน จำได้ว่าเป็นปีกว่าจะกลับมาเป็นปกติ โดยวิธีการใช้ไม้ไผ่ทำเป็นราวฝึกเดินข้างบ้านทุกวัน จนกระทั่งหายเป็นปกติ

พ่อหนานก๋องแก้วเล่าให้ฟังว่า ขณะที่กำลังย่ำขางอยู่นั้นแล้วอาการเริ่มดีขึ้น จึงตั้งสัจจะอธิษฐานว่า “หากหายป่วยจะขอสืบ (เรียนรู้สืบทอด) ความรู้เรื่อง ย่ำขาง จากหมอเมืองที่มีภูมิปัญญาความรู้” และตั้งปณิธานไว้ว่า

“ถ้าข้าหาย ข้าจะขอสืบความฮู้ไว้โผด (ช่วยเหลือ) คนต่อไป”

อีกสิบกว่าปีต่อมา “หนานก๋องแก้ว” ผู้เคยเฉียดตายกลายมาเป็น “พ่อหนานก๋องแก้ว” หรือหมอเมืองที่คอยเยียวยาคนในชุมชนมาโดยตลอดด้วยวิธีการย่ำขาง เช็ดแหก ส่งเคราะห์ ฮ้องขวัญ ยาสมุนไพร และอื่น ๆ อีกมากมายที่พ่อหนานก๋องแก้วพยายามค้นคว้าสืบเสาะมาเพื่อใช้รักษาผู้คนในชุมชน

“หากข้าหายแล้ว ข้าจะขอสืบความฮู้ (ความรู้) ไว้โผด (ช่วยเหลือ) คนต่อไป” สัจจะอธิษฐานนั่นยังคงวนเวียนย้ำเตือนพ่อหนานก๋องแก้วตลอดเวลา พ่อหนานไม่เคยลืม ผู้ใดเจ็บไข้ป่วยมาหา พ่อไม่เคยเรียกร้องเงินของตอบแทน มีเพียงขันครู ๓๒ บาทเท่านั้น เมื่อหายแล้วค่อยมาดำหัว (เป็นวิถีการแสดงออกสำนึกถึงบุญคุณผู้รักษา)

แม้ว่าวัยจะล่วงเลยถึง ๘๐ ปีเศษแล้วก็ตาม แต่ความแน่วแน่มั่นคงฉายผ่านดวงตาและท่าทางอย่างน่าเคารพศรัทธา พ่อหนานบอกลูกหลานและคนในหมู่บ้านเสมอ ๆ ว่า

“ใครจะมาสืบเอาความฮู้ ตำราอะหยังก่ำมา จะหื้อหมด แหมน้อยก็จะตายแล้ว ใคร่อยากหื้อมาสืบไว้ ความฮู้จะได้สืบต่อ ฮักษาคนบ้านเฮาต่อไป” ❖

ยิ่งกว่าเบาหวาน

อย่างนี้

ยิ่งกว่าเบาหวาน

วิถีการกินการอยู่เปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ให้เร่งรีบ บีบคั้น และนิยมความสำเร็จรูป การรุกจากกระแสสังคมผลิตสร้างภาษาและสัญลักษณ์สมัยใหม่ ที่แฝงสื่อกระตุ้นค่านิยมเช่นนี้ ให้ทุกคนปรับวิถีการทำมาหากินอย่างเร่งรัดทั้งวันทั้งคืน ให้ต่างล้วนคิดถึงแต่เม็ดเงิน ไม่เพียงเท่านั้น สถาบันการศึกษา ศาสนา สุขภาพ การเกษตร อุตสาหกรรม เป็นต้น ยังล้วนทำงานขับเคลื่อนล้อตามวิถีการผลิตและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ขาดมิติของสุนทรียภาพที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน ค่อยเป็นค่อยไป อย่างที่คนอีสานพูดกันว่า "รีบกิน รีบเฮ็ดเวียก เฮ็ดงาน"

โรคที่มีสาเหตุจากอาหารการกินในชีวิตประจำวันเกิดขึ้นมากมาย แต่ยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้ชีวิตอีกด้วย ปัจจุบันโรคเบาหวานที่เกิดขึ้นมากดูเหมือนเป็นอาการแสดงความผิดปกติของวิถีชีวิตแบบไม่สมดุล การควบคุมอาหารการกินทำได้ไม่ง่ายนัก แล้วยังต้องคอยระมัดระวังวิถีการใช้ชีวิตประจำวันอีก เบาหวานไม่เป็นเพียงอาการขาดสมดุลน้ำตาลในเลือด แต่ยังส่งผลลุกลามสู่ความทุกข์ยากในชีวิตได้อีกหลายด้าน

อย่างเช่น วิไลวรรณ ทวีชัย อายุ ๕๙ ปี หญิงสูงวัยที่ต้องสูญเสียขาขวาอันเนื่องมาจากโรคเบาหวาน แล้วเกิดเป็นแผลอักเสบที่เท้าด้านขวา จนเป็น

ฝีหนอง หมอแนะนำให้ตัดขา เพื่อไม่ให้ลุกลาม ป้าวิไลวรรณไม่ได้คิดจะตัดขา แต่ก็จำเป็น ด้วยเหตุที่มีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานมาก แต่โรคเบาหวานก็ยังคงรบกวนชีวิตป้าวิไลวรรณอยู่จนปัจจุบัน

"คนพิการตัดขา ก็ไม่มีอาชีพอะไร ช่วยเหลือตนเองก็ไม่ได้ รายได้ครอบครัวก็ขาดไปหนึ่งแรง จึงเป็นหนี้เป็นสิน" คำรำพึงรำพันบอกฝากคนมาเยี่ยม

ภายหลังที่ป้าวิไลวรรณมีขาขวาพิการแล้ว เรื่องการกินการใช้ชีวิตประจำวันลำบากมากขึ้น นอกจากนั้น ยังต้องไปทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาลอีก การเดินทางไปโรงพยาบาลแต่ละครั้งก็ต้องจ้างรถไปส่ง แต่ละครั้งเสียค่าใช้จ่ายการเดินทางไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ บาท ลูกหลานก็มีการงานความรับผิดชอบ คนเป็นแม่เป็นย่าย่อมไม่อยากรบกวนลูกหลาน จึงเป็นความลำบากทั้งทางกายและหัวใจ เมื่อไปไหนมาไหน ทำอะไรไม่ได้เหมือนเดิม บางครั้งจึงไม่ได้ไปโรงพยาบาล เพราะไม่มีเงินจ่าย

"โถ แค่จะกินจะอยู่ ไปวันๆ ก็ยังลำบากแล้ว หนี้สินจากกองทุนหมู่บ้านละล้านก็ยังมีอยู่" ป้าบอกเล่าถึงสาเหตุที่ไม่ได้ไปทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาลอีก

ในวันที่กลับมาบ้าน เพื่อนบ้านพากันมาเยี่ยม รวมทั้ง พ่อกิตติ นาคูณ หมอบ้านที่อยู่บ้านห้วยแดง ซึ่งขณะนั้นหมอกิตติมีความชำนาญดูแลรักษาคนเจ็บป่วยเบาหวานอยู่ด้วย จึงมาหาและให้คำแนะนำและบอกถึงความเต็มใจที่จะมาช่วยดูแล แต่ในวันที่ป้าวิไลวรรณไปผ่าตัดนั้น พ่อกิตติถูกตามตัวให้ไปรักษาคนที่มีแผลเปื่อยเบาหวาน ที่อำเภอตาลสุม

ย้อนไปสามสิบปีก่อนนั้น บ้านพ่อกิตติเป็นที่พักพิงของคนป่วยเบาหวาน ผู้เกิดอาการแทรกซ้อน มีแผลใหญ่ลุกลาม มาขอนอนพักรักษาตัวอยู่ด้วยนับสิบกว่าคน อยู่มาวันหนึ่ง พ่อกิตติ ได้รับจดหมายราชการฉบับหนึ่ง ในจดหมายมีใจความบอกว่า "...ผมไม่มีใบประกอบโรคศิลปะ ทำการรักษาแบบนี้ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมาย" หลังอ่านจดหมายแล้ว พ่อกิตตินิ่งคิดและตัดสินใจส่งคนป่วยกลับบ้านจนหมด โดยที่คนป่วยก็ไม่มีค่ารถ พ่อกิตติจึงต้องขายข้าวได้เงินมา ๗,๒๐๐ บาท จึงแบ่งให้ผู้ป่วยแต่ละคน เดินทางกลับบ้านไป

สำหรับกรณีป้าวิไลวรรณ ที่เป็นคนบ้านเดียวกัน พ่อกิตติก็รับอาสาว่าจะมาช่วยดูแลให้

ต่อมาไม่นาน ป้าวิไลวรรณมีแผลที่หัวนิ้วโป้งเท้าซ้ายลุกลามอีก พ่อกิตติได้มาเยี่ยมเยียนดูแล ทำความสะอาดแผล ทายาสมุนไพร และแนะนำวิธีการดูแลแผล ไม่ให้ลุกลาม แล้วยังสอนทำยาผงสมุนไพรใส่แผลให้กับญาติๆ และเพื่อนบ้านที่มาเยี่ยม จนสามารถทำสมุนไพรได้ด้วยตัวเองอีกด้วย

...แม้ยังต้องนั่งรถเข็น แต่ก็มีหมอบ้านที่เป็นคนบ้านเดียวกันมาเยี่ยมดูแลอยู่ใกล้ชิด อีกทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก ที่เคยสร้างความลำบากใจทับถม...

ป้าวิไลวรรณเองรู้สึกสบายใจขึ้น แม้ยังต้องนั่งรถเข็น แต่ก็มีหมอบ้านที่เป็นคนบ้านเดียวกันมาเยี่ยมดูแลอยู่ใกล้ชิด อีกทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก ซึ่งเคยสร้างความลำบากใจทับถมป้าวิไลวรรณอย่างมาก

หมอกิตติ พูดย้ำเสมอว่า ญาติคนป่วยมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้แผลหายหรือไม่หาย เพราะว่านอกจากต้องดูแลคนป่วย ทำความสะอาดแผลให้แล้ว ต้องดูแลอาหารการกินให้ได้ ไม่กินของหวาน ของหมักดอง โอวัลตินกาแฟ เนื้อสัตว์ กินได้แต่ปลาที่มีเกล็ด ผักรอบบ้าน และต้องคอยปลอบใจคนป่วย เนื่องจากว่าคนป่วยจะหงุดหงิดมาก จากแผลเบาหวานที่เจ็บปวดและทรมาน บางครั้งคนป่วยจะรู้สึกเหมือนว่ามีไข้ขึ้นที่ขา คล้ายมีน้ำเดือดตลอดเวลา ฉะนั้นการใช้สมุนไพรผงจะไปลดอาการปวดที่แผล และลดไข้ได้ด้วย

“คนป่วยหลายรายที่มีญาติดูแลใกล้ชิด ทำให้มีกำลังใจดี ความเจ็บปวดทรมานจะลดลงและอาการของแผลก็จะดีขึ้นมา” นอกจากนั้นคนป่วยได้บอกกับทีมงานเครือข่ายหมอพื้นบ้านที่ไปเยี่ยมด้วยว่า การได้รักษากับหมอบ้านเป็นความรู้สึกที่ได้อยู่บ้านตนเอง มีการดูแลเหมือนพี่เหมือนน้อง หมอกิตติเป็นผู้ดูแล ญาติๆ มาดูวิธีรักษา ได้ความรู้ บางทีก็ทำอาหารมากินร่วมกัน

ชาวบ้านเชื่อกันว่า โรคนี้มาจากอาหารการกินที่มักมีสารพิษ หรือสารเคมีสะสม คนป่วยหลายคนที่ทำอาชีพปลูกพริกล้วนเคยใช้สารเคมีทางการเกษตร "มีคนป่วยมาหาผมหลายคนอยู่แถวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี แม้แต่คนป่วยก็ยังสงสัยว่าตนใช้สารเคมีมากแน่ ๆ" คนป่วยสังเกตกันว่า คนในบ้านไม่มีใครเป็นเหมือนตัวเอง เพื่อนคนป่วยบางคนเก็บพริกวันนี้ แปลงข้าง ๆ ก็ฉีดพ่นสารเคมีกัน จึงได้รับสารพิษทุกวัน เหตุนี้แหละทำให้ต้องมานอนล้างแผลเปื่อยเบาหวานกันมากมายจนถึงทุกวันนี้

คนเจ็บป่วยเบาหวานที่ต่อมามีแผลกลายเป็นความพิการ ที่ได้รับการดูแลใกล้ชิด ไม่เสียเงินมาก อยู่ร่วมกันในครอบครัวเครือญาติ แม้กายพิการแต่พื้นกำลังใจเกื้อหนุนอยู่ร่วมกันได้ ❖

ฟื้นความรู้ กู้ชีวิตภรรยา

ฟื้นความรู้ กู้ชีวิตภรรยา

"เหลือแต่ขี้ควายเต็มคอก กลุ้มใจจริง ๆ"

เสียงพึมพำ พร้อมถอนหายใจเฮือกใหญ่ของชายสูงวัย ผิวดำกร้านแดด ดูหยาบกร้าน แววตานิ่งเหม่อมองไปที่คอกควายข้างบ้าน พลางนั่งบ่นรำพันกับตัวเอง

สุดท้ายแล้ว พ่อคารจำใจต้องขายวัวขายควาย เพื่อมารักษาเมียให้หาย แต่แล้วอาการก็ยังไม่ดีขึ้น

พ่อคารอดคิดย้อนกลับไปยามอุดมสมบูรณ์ไม่ได้ คนในละแวกนี้หาอยู่หาของกิน หาปู หาปลา ปลูกผักริมน้ำมูนนี้ ชาวบ้านมักเรียกการหาปลาในแม่น้ำมูนนี้ว่า "การทำนาน้ำ" ไม่ต่างจากการทำนาบนบก คนในลุ่มน้ำมูนนี้มักจะหาปลาไปแลกข้าวในบ้านโคก และเอาปลาไปแลกข้าวแลกฝ้าย เพื่อทอเสื่อทอผ้าไว้ใช้เอง อีกทั้งซื้อยา หรือของใช้ที่จำเป็นไว้ถวายพระสงฆ์ที่วัดในหมู่บ้านยามถึงหน้าบุญพรรษา ชีวิตของคนริมน้ำมูนเดินไปตามฮีตคองอีสานที่ร่มเย็นเป็นสุข

ในวัยหนุ่ม พ่อคารเป็นนายฮ้อยหรือพ่อค้าเร่ทำการค้าขายกับเพื่อนที่เป็นนายฮ้อย กลุ่มนายฮ้อยมักแจวเรือเอาสินค้าไปขายฝั่งลาว และขากลับก็

ซื้อสินค้าจากฝั่งลาวมาขายฝั่งไทย หลังจากค้าขายได้ไม่นาน เมื่อถึงฤดูเกณฑ์ทหาร นายคารอายุ ๒๐ ปี ถูกเกณฑ์เป็นทหารรับใช้ชาติ หลังจากอยู่ค่ายทหารสักระยะหนึ่ง หน่วยแพทย์ทหารเสนารักษ์เปิดรับสมัครทหารเสนารักษ์ จึงมีการสอบถามหาผู้สนใจสมัคร ในตอนนั้นนายคารได้ไปสมัครไว้ เผื่อว่าต่อไปภายหน้าจะมีวิชาความรู้ติดตัวไว้ดูแลตัวเองและครอบครัว ต่อมานายคารจึงกลายเป็นแพทย์ทหารเสนารักษ์

นายคารในวัยหนุ่มจึงมีโอกาสได้รับการฝึกฝน และเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคการรักษาของการแพทย์สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการฉีดน้ำเกลือ ล้างแผล ฉีดยาและจัดยาให้กับคนป่วย ภายหลังปลดประจำการแล้วนายคารนั่งคิดวางแผนชีวิตตัวเอง อยากมีครอบครัว จะหาผู้หญิงมาเป็นคู่ชีวิตไว้ดูแลกันในยามแก่เฒ่า ต่อมาไม่นานพ่อคารได้แต่งงานกับผู้หญิงชื่อ บัวไข ชีวิตครอบครัวนายคารและนางบัวไขเริ่มต้นด้วยวิถีการจับปลาที่แม่มูน ปลูกผักที่ริมมูน ซึ่งอุดมสมบูรณ์ ชีวิตดำเนินไปอย่างครอบครัวคนอีสานอื่นๆ จนมีลูก ๗ คน ระหว่างนั้นนายคารยังคงเดินทางค้าขายบ้าง ไปหาประสบการณ์ความรู้การเป็นแพทย์เสนารักษ์บ้าง ไม่อยู่บ้านเป็นบางช่วง

รุ่งเช้าวันหนึ่งของปี ๒๕๓๗ นางบัวไข ผู้เป็นแม่เคยลุกขึ้นมาหุงหาอาหารแต่เช้ามืด วันนี้กลับไม่ได้ยินเสียงกระทบของฝาหม้อ กลิ่นควันไฟ และเสียงตำน้ำพริกที่ดัง ป๊อก ป๊อก ทุกวัน พ่อคารรู้สึกแปลกใจจึงเรียก(ลูกสาว) “อีหล่าไปเบิ่งแม่สิ”

ลูกสาวขึ้นไปบนเรือนแล้วตะโกนลงมาบอกพ่อด้วยความตกใจว่า “แม่เป็นอะไรก็ไม่รู้ ลุกขึ้นไม่ได้เลยจ้า” พ่อคารจึงขึ้นเรือนไปดู เห็นนางบัวไขขยับแขนขาไม่ได้ จึงช่วยกันพาไปหาหมอรักษา

หลังจากนั้นพ่อคารและลูกๆ ได้พยายามตะเวนกันพาแม่บัวไขไปรักษาไปทุกๆ ที่ที่คิดว่ามีหมอดี สามารถรักษาอาการป่วยของแม่บัวไขได้ ข้าวของเงินทองที่เคยมีจากการเก็บหอมรอมริบมาหลายสิบปี เริ่มร่อยหรอหมดเงินหมดทองไปกับการรักษา นางบัวไขเองนอนอย่างหมดกำลังใจ ส่วนลูกๆ ก็ต้องไปทำมาหากินกันทุกวัน

วันหนึ่งเมื่อเพื่อนสนิทของพ่อคาร ชื่อพ่อใหญ่หลอด คนบ้านท่าเสียว เป็นเพื่อนที่ร่ำเรียนวิชาเหยียบเหล็กแดงมาด้วยกัน ซึ่งบ้านของพ่อหลอดอยู่ริมแม่น้ำมูน อยู่บริเวณเกาะกลางแม่น้ำมูน หลังจากพ่อหลอดทราบข่าวจากญาติที่บอกต่อ ๆ กันมาว่า เมียของเพื่อนสนิทป่วย ก็เร่งรุดมาเยี่ยมเมียของเพื่อนด้วยความร้อนใจ

"บัวไขเป็นยังไงบ้าง คารเอ๋ย" เสียงพ่อใหญ่หลอดดังมาแต่ไกล พ่อคารได้ยินเสียงเพื่อนสนิทตะโกนถามมา จำได้ว่าเป็นเพื่อนสนิท ก็ดีใจ ยิ้มออกมาได้ ตอบว่า "เหมือนเป็นหล่อยอัมพาต นอน ไม่เคลื่อนไหว ทำอะไรไม่ได้เลย จะสามปีแล้ว" พ่อใหญ่หลอดตอบแกมโมโหพ่อคารว่า

"วิชาที่เจ้าข่อยเรียนด้วยกันมา ทำไมไม่เอามาใช้รักษาเมียของเจ้าของหล่ะ บักฮาเอ๋ย" พ่อคารย้อนถามว่า "วิชาหยังว่ะบักหลอด"

พ่อใหญ่หลอดก็ว่า "วิชาเหยียบเหล็กแดงที่เรียนกับพ่อใหญ่สังข์ไงหล่ะหมู่เอ๋ย" ด้วยความที่ห่างหายจากการรักษาคนป่วยมานาน มัวแต่ทำมาหากินทำให้ลืมไปว่าตนเองเคยมีวิชาที่ร่ำเรียนมาจากพ่อใหญ่สังข์ผู้เป็นลุง คือ วิชาเหยียบเหล็กแดง

เมื่อได้ยินเพื่อนสนิทว่าอย่างนั้น ก็ใช้ให้ลูกชายไปหาจอบ เหล้าขาว และติดไฟไว้คอยท่า เพื่อทำการรักษาเมีย พอได้ของที่ต้องการครบจึงตั้งขันห้ายกมือไหว้รำลึกถึงบุญคุณครูบาอาจารย์ และคำสอนของพ่อใหญ่สังข์ ผู้ถ่ายทอดวิชาเหยียบเหล็กแดงให้ โดยนำตัวจอบวางที่เตาไฟที่ร้อนจนเหล็กค่อย ๆ แดงขึ้น จากนั้นก็ท่องคาถาปราบไฟใส่แผ่นเหล็กบนเตาไฟ แล้วก็ใช้เท้าแตะที่เหล้าขาวในจานไปเหยียบแผ่นจอบที่อยู่บนเตาไฟ แล้วยกเท้าแตะเหยียบพอรู้สึกที่แขนขาของนางบัวไข และก็บอกว่า "ร้อนก็ให้อดทนน่ะบัวเอ๋ย จะได้หายสักที"

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้พ่อคารย้อนจำความได้ถึงคำสั่งสอนของพ่อใหญ่สังข์ผู้เป็นลุง ว่า "ให้เป็นคนดี อย่าเห็นแก่เงิน ไม่ให้อิจฉาริษยาใคร ได้วิชาไปแล้ว ต้องรักษาให้ดี"

วิชาภูมิปัญญาการเหยียบเหล็กแดงที่พ่อใหญ่สังข์ถ่ายทอดให้พ่อคารโดยความบังเอิญ เพราะความรู้ชนิดนี้ หากถ่ายทอดให้ใครแล้ว จะโดนทดลอง

ยา เป็นความเชื่อที่บอกเล่ากันมา

นายคารในวัยเด็กมีโอกาสติดสอยห้อยตามลุงไปหาสมุนไพรในป่า ไปรักษาคนป่วยและได้เห็นวิธีการรักษาคนป่วย ยามที่มีคนป่วยมาหาลุง ชาวบ้านเรียกพ่อใหญ่สังข์ว่า “แพทย์สังข์” จากการที่พ่อใหญ่สังข์ หวังผล เป็นแพทย์เสนารักษ์ด้วย

วันหนึ่ง ขณะที่นายคารอายุราว ๑๖ ปี นั่งอยู่ใต้ถุนเรือน มีกระดาษแผ่นหนึ่งตกลงมา พ่อคารจึงหยิบมาเปิดออกอ่าน ปรากฏข้อความที่เป็น “คาถา” จึงถามพ่อใหญ่สังข์ จึงเป็นจุดเริ่มต้นการสืบทอดความรู้พื้นบ้านการเหยียบเหล็กแดงของนายคาร นายคารจึงต้องจัดทำขันห้าพร้อมดอกไม้ มาไหว้ครู ขอสืบทอดความรู้ พ่อใหญ่สังข์บอกว่า “ถึงเวลาแล้ว แต่เดิมไม่ถ่ายทอดให้ เพราะไม่ต้องการให้ใครในครอบครัวโดนทดลองยา แต่ตอนนี้ข้าก็แก่มากแล้ว” และสั่งกำชับว่าวิชาที่ได้ไป ก็ให้ไว้ใช้สำหรับดูแลลูกหลานยามเจ็บไข้ได้ป่วยกันต่อไป

ในตอนย่ำรุ่งราวตี ๔ ของวันหนึ่ง พ่อคารได้ยินเสียงมีคนเดินบนบ้าน ก็ตะโกนถามว่า “ใครน่ะ” จากนั้นก็ได้ยินเสียงเมียตัวเองขานรับว่า “ฉันเอง ฉันเหนียวตัวมาก จะไปอาบน้ำสักหน่อย” พ่อคารพูดว่า “หายก็ดีแล้ว แต่ต้องขะลำของกินให้ได้” ของขะลำคือ ไม่ให้กินของจำพวก กุ้ง หอย ปลาไหล กับเนื้อควาย เป็นของแสลง แม่บัวไขได้รับปากรับคำพ่อคารเป็นมั่นเหมาะ

ต่อมาไม่นานแม่บัวไขนอนแล้วลุกไม่ขึ้นอีก พ่อคารพบว่าโรคอัมพาตกลับมาอีกรอบ พ่อคารจึงซักถามว่าไปกินอะไรผิดสำแดงมาหรือเปล่า แม่บัวไขบอกว่าไปกินเนื้อควายมา พ่อคารก็บ่นว่าบอกแล้วไม่ฟังกัน ก็เป็นอย่างนี้แหล่ะ พ่อคารจึงรักษาแม่บัวไขด้วยการนวดเหยียบเหล็กแดง ดูแลเรื่องอาหารการกินจนแม่บัวไขหายอีกครั้งและเดินได้เป็นปกติ แม่บัวไขบอกว่า “เข็ดไม่กล้ากินอาหารแสลงที่พ่อคารสั่งห้ามอีกเลย กลัวโรคอัมพาตจะกลับมาอีกครั้ง”

วิถีชีวิตเกษตรกรของพ่อใหญ่คาร ผู้สืบทอดภูมิปัญญาการดูแลความเจ็บป่วยจากลุง จึงได้นำมาใช้แก้ไขเยียวยาความเจ็บป่วยให้ภรรยาตนเองได้ ต่อจากนั้นมาจึงได้ฟื้นฟูความรู้ที่ตัวเองมีและนำมาใช้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านที่เจ็บป่วยจนถึงปัจจุบัน ❖

เด็กกะโปโลของบ้าน

กะโปโล....

เด็กกะโปโลของบ้าน

"ก็แค่เด็กกะโปโล ไม่เห็นทำงาน เที่ยวไปวันๆ ไปโน่นไปนี่ ก็คงไปเที่ยวเล่นนั่นแหล่ะ"

"เค้าคิดว่าทุกครั้งที่หนูออกจากบ้าน ชาวบ้านเค้าก็ว่าเราไปเที่ยว นั่นแหละพี่" จากคำบอกเล่าของ "บ่าง" สาวน้อยวัยเพียง ๒๕ ปีขณะนั้น บ่างบอกกล่าวถึงความรู้สึกจากถ้อยคำของคนในหมู่บ้าน และคนในบ้านที่มีต่อตัวเอง

คำดูแคลนนี้คงไม่เปลี่ยนแปลง หากไม่เกิดเหตุการณ์ในครอบครัวของบ่าง เมื่อน้าชาย วัยเพียง ๓๙ ปี ประสบเหตุที่ไม่คาดฝันในปี ๒๕๔๙ แต่เดิมน้าชายมีโรคประจำตัวโรคลิ้นหัวใจรั่ว วันหนึ่งเกิดอาการวูบแล้วล้มลง ญาติพาไปโรงพยาบาลอยู่ได้เพียงอาทิตย์เดียว แล้วจึงกลับมาพักรักษาตัวที่บ้าน นับแต่นั้นน้าชายจึงมีสภาพไม่ต่างจากคนพิการด้วยภาวะอาการ "หล่อย" (ภาษาถิ่น) หรือ "อัมพฤกษ์ซีกซ้าย" ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ รู้สึกว่าเป็นภาระให้กับครอบครัว

เมื่อน้าชายของบ่างอยู่กับภาวะของความเจ็บป่วยทั้งกายและใจ ครอบครัวที่เคยอบอุ่นอยู่อย่างมีความสุขตามวิถีเริ่มแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว น้าชายเข้าสู่ภาวะการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แสดงอาการเอาแต่ใจตัวเอง

“ไม่เห็นมีใครรักกูสักคนเลย” เสียงตะโกนที่มักหลุดออกจากปากของน้าชายอยู่เสมอ ๆ เมื่อร้องขอสิ่งใดไม่ได้ดั่งใจ

โมโห ใช้อารมณ์ บางครั้งมีอารมณ์หงุดหงิดถึงขนาดขว้างปาสิ่งของภายในบ้านแตกเสียหาย ทุกคนก็รู้ว่านั่นเป็นธรรมดาของภาวะอารมณ์ผู้ป่วยอย่างนี้ บางครั้งมีอารมณ์ท้อแท้สิ้นหวัง หมดหวัง คนที่สามารถเดินได้ กลับกลายมาเป็นคนพิการ และไม่มีความหวังเลยว่าตัวเองจะหายกลับมาเป็นปกติหรือเปล่า

“ไม่เห็นมีใครรักกูสักคนเลย” เสียงตะโกนที่มักหลุดออกจากปากของน้าชายอยู่เสมอ ๆ เมื่อร้องขอสิ่งใดไม่ได้ดั่งใจ

“เค้าเอาแต่ใจตัวเอง ไม่พอใจ หงุดหงิด โมโห อยากให้คนอื่นทำให้หมดสั่งอย่างเดียว เพราะคิดว่าตัวเองป่วย คนในบ้านต้องช่วยกันดูแลเอาอกเอาใจ แต่น้าน่าจะรู้ว่า การที่คนในบ้านไม่ยอมทำตามใจทุกอย่าง เพราะอยากฝึกให้ช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น จะได้หายเป็นปกติเร็ว ๆ” บ่างเล่าถึงอาการของน้าชายด้วยสีหน้าหนักใจ

บ่างเริ่มลองใช้สรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ได้รับจากการอบรม และสืบทอดจากแม่ครูผู้รู้ในชุมชน รวมถึงความรู้อื่น ๆ ที่ได้เรียนมาจากเวทีการอบรมและการศึกษาดูงานหลายแห่ง รวมถึงการเป็นผู้ช่วยแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล สิ่งที่ได้เรียนรู้จึงถูกนำมาฝึกฝนปรับใช้กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะความรู้เรื่องร่างกาย เส้นเอ็นกล้ามเนื้อ เทคนิควิธีการต่าง ๆ อาหารการกินสำหรับผู้ป่วย บ่างทบทวนและดึงมาใช้รักษาน้าชาย ตั้งแต่การนวด ประคบสมุนไพร การย่ำโคลน แช่สมุนไพร พอกโคลนและยาสมุนไพร ความรู้ทุกอย่างที่เป็นเทคนิควิธีการรักษาผู้ป่วยประเภทนี้ไม่เพียงการรักษา หากเป็นการผสมผสานไปกับการดูแลกิจวัตรประจำวันของน้าชาย เช่น การอาบน้ำ แต่งตัว กินข้าว การขับถ่ายทุกอย่าง

ชีวิตเล็ก ๆ ของบ่างและครอบครัว แสดงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ของเครือญาติ เป็นที่พึ่งสำคัญของผู้ป่วย การเผชิญกับปัญหาความเจ็บป่วย

บ่างเป็นหลานที่คอยช่วยเหลือน้าชายตลอด แม้ว่าช่วงแรก ๆ จะถูกน้าชายด่าทอ ด้วยอารมณ์ความหงุดหงิด

"ช่วงนั้นที่บ้านไม่ค่อยมีความสุขเท่าไหร่ เพราะน้าเอาแต่ใจตัวเองตลอด" บ่างเล่า

แต่บ่างและครอบครัวใช้วิธีการสงบนิ่ง เอาหูทวนลม ต่อสู้กับอารมณ์โกรธของน้า เป็นเช่นนี้อยู่นาน จนน้าชายเริ่มรู้ว่าการรักษาของบ่างได้ผลเป็นลำดับ ระยะเวลาเพียง ๒ เดือน อาการของน้าดีวันดีคืน น้าชายสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แม้ไม่หายสนิท แต่พอประคับประคองตัวเองได้ดีขึ้นไม่เป็นภาระของครอบครัวทุกเรื่องอย่างแต่ก่อน

ภาวะความเจ็บป่วยของน้าชาย สามารถทำให้ครอบครัวได้รับรู้ถึงรสชาติของชีวิตอย่างยิ่ง ความเจ็บปวดมิได้เกิดกับน้าชายคนเดียว หากแต่กระทบทั่วถึงทุกคนในครอบครัว แต่มันเหมือนความสัมพันธ์ ความผูกพันของครอบครัวที่ไม่เคยทอดทิ้งกันยามเจ็บไข้ ทุกคนอดทนมุ่งมั่นคอยประคับประคองกันตามมีตามเกิด เพื่อฟื้นฟูสภาพครอบครัวให้กลับมาดังเดิม

วันเวลาผ่านไป จากคำปรามาสว่า "เด็กกะโปโล" ค่อย ๆ กลับกลายเป็น "หมอบ่าง" ขึ้นมานับแต่แสดงความสามารถรักษาน้าชายให้หายจาก "หล่อย" ด้วยสองมือของบ่างล้วน ๆ จากเด็กหญิงบ่างที่ไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน วันนี้ทุกคนยอมรับความสามารถและความรับผิดชอบของบ่าง แม้รู้สึกเขินอายกับคำว่า "หมอบ่าง" แต่ก็ภาคภูมิใจ

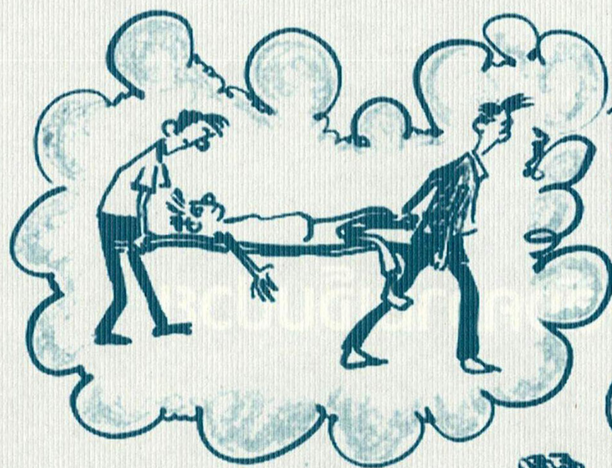
บ่างเป็นเด็กรุ่นใหม่ที่ได้เรียนหนังสือ ได้เห็นการทำงานพัฒนาของคนในหมู่บ้าน ที่มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ และพี่ ๆ ในเมืองเข้ามาพูดคุยร่วมใช้ชีวิตกับชาวบ้านเนื่องจากจังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ที่ยังขาดความอุดมสมบูรณ์

และทำให้ชาวบ้านทำการเกษตรได้ผลผลิตจำกัด บ่างได้รับโอกาสให้ไปเรียน ไปอบรมด้านเกษตรบ้าง ด้านการแพทย์แผนไทยบ้าง และการดูแลสุขภาพแบบต่างๆ จนถึงวันหนึ่งที่ความรู้เหล่านี้แสดงผลในการนำมาใช้กับครอบครัวได้

เรื่องราวชีวิตเล็กๆ ของบ่างและครอบครัว แสดงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ของเครือญาติ เป็นที่พึ่งสำคัญของผู้ป่วย การเผชิญกับปัญหาความเจ็บป่วย คนในครอบครัวและชุมชนต้องอาศัยสติปัญญาและความใส่ใจในการแก้ปัญหา การดูแลปฏิบัติจากคนใกล้ชิดที่มีจิตปรารถนาต่อคนป่วยให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมผู้คนบ้านเดียวกัน นั่นช่วยให้น้าชายของบ่างฟื้นฟูสภาพร่างกายและใจ และเยียวยาจิตใจครอบครัวขึ้นมาได้พร้อมๆ กัน ❖

พลังความเจ็บป่วย

เมื่อก่อนผมเป็นอัมพฤกษ์
ไม่รู้สึกไปครึ่งซีก มีคุณหมอ
มารักษาที่วัด วันนี้ผม
หายดีแล้ว เลยคิดเผื่อ
คนอื่นต่อไปมาก

พลังความเจ็บป่วย

ธวัช ชายหนุ่มผู้เคยได้รับอุบัติเหตุจนเป็นอัมพาตครึ่งตัว ร่างกายท่อนล่าง ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวไม่ได้เหมือนเดิม เมื่อช่วยเหลือตนเองไม่ได้จึงรู้สึกเป็นภาระต่อคนอื่นและสังคม

สภาพของธวัชเช่นเดียวกันกับผู้ป่วยคนอื่นๆ ที่เกิดความบกพร่องของการควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายตนเองไม่ได้ตามทิศทางที่ต้องการ สูญเสียความสามารถการใช้ชีวิตประจำวันที่เคยทำได้ด้วยตนเอง ได้แต่รอความช่วยเหลือจากญาติ หรือจากคนอื่นๆ จะนั่ง นอน ยืน เดิน ตลอดจนกินและเข้าห้องน้ำ ก็ทำไม่ได้เหมือนคนปกติทั่วไป

ธวัชเฝ้าถามตนเองซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่า "ทำไมจึงต้องเป็นผม" แต่เมื่อได้มาเห็นคนอื่นๆ ที่ประสบเหตุการณ์ไม่คาดฝันในชีวิตเหมือนกัน บางคนเป็นอัมพฤกษ์ บางคนเป็นอัมพาตต้องนอนแขนขาลีบ ไม่มีแรง ซีดเซียว ที่นี่ยังมีคนป่วยแบบธวัชอีกมาก ธวัชจึงได้คำตอบใหม่ว่า "ไม่เพียงแต่ผมที่เป็น" ยังมีคนอื่นๆ ที่ไม่รู้จัก กำลังเผชิญโชคชะตาที่ไม่เชื้อเชิญเช่นเดียวกัน คนป่วยเคลื่อนไหวไม่ได้นอนอยู่ ข้างๆ มีญาตินั่งหรือนอนเป็นเพื่อนกัน แม้ญาติที่ร่างกายปกติ ก็ต้องมาร่วมเผชิญชะตากรรมที่ไม่รู้ว่าจบสิ้นเมื่อไร จึงเป็นภาพชีวิตที่จดจำ และยากจะลืมเลือน

ธวัชเป็นชาวนครปฐม เป็นชายหนุ่มรูปร่างแข็งแรง ทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ปั๊มน้ำมัน จังหวัดกำแพงเพชร จนวันหนึ่งถูกถังน้ำมันหล่นทับ นับแต่นั้นธวัชกลายเป็นคนป่วยอัมพฤกษ์ ชีวิตลำบากมาก จนมารักษาตัวอยู่ที่วัดหนองหญ้านาง จังหวัดอุทัยธานี ธวัชรักษาด้วยการนวดเหยียบเหล็กแดง กินยาต้มสมุนไพร อบประคบสมุนไพร ฝึกทำกายภาพบำบัดจากอุปกรณ์ที่มีอยู่ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนป่วยอื่นๆ

เวลาผ่านไป ๙ เดือนแล้ว อาการของธวัชดีขึ้นเป็นลำดับ จากเดินไม่ได้มาเป็นเดินได้ ทำกิจวัตรประจำวันในชีวิตได้ด้วยตนเองมากขึ้น จนเกือบหายเป็นปกติ

เหมือนอัศจรรย์ที่ฝันร้ายผ่านพ้นไป ธวัชสามารถขยับร่างกายเคลื่อนไหวตัวเองได้แล้ว จนเดี๋ยวนี้ธวัชกลายเป็นผู้ช่วยเหลือคนเจ็บป่วยอื่นๆ ในวัดได้ ธวัชบอกว่า “ผมเข้าใจว่าคนเจ็บป่วยทุกข์ทรมานเป็นสภาพใด ผมหายแล้วผมอยากช่วยเหลือเขา อย่างน้อยให้มีกำลังใจ เขาจะได้ดีขึ้น” ธวัชรับรู้ดีถึงความทุกข์ของชีวิตที่ทุกคนต่างกำลังเผชิญ จึงรู้สึกเห็นอกเห็นใจคนอื่น

ปัจจุบันนี้วัดหนองหญ้านางจึงมีผู้ชายคนหนึ่งเดินทำโน่นนี่อย่างกุลีกุจอ ที่สำคัญธวัชเป็นคนมีอารมณ์ขัน เรียกเสียงหัวเราะจากวงผู้ป่วยและญาติที่เฝ้าไข้ได้ทุกวัน เป็นอาหารเสริมใจได้อย่างน้อยวันละหนึ่งเวลา

ผู้ป่วยคนหนึ่งได้เล่าให้ฟังด้วยรอยยิ้มกว้าง ว่า “เขาช่วยสร้างกำลังใจให้ได้มาก เป็นตัวอย่างให้คนป่วยอื่นๆ มีความหวัง ช่วยสร้างความครื้นเครงให้รู้สึกเข้มแข็ง สู้ ไม่ท้อถอย”

เมื่อธวัชหายป่วยแล้วจึงขออาสาอยู่ช่วยดูแลคนป่วยที่มาบำบัดรักษาและช่วยงานในวัดต่อ

ทุกวันธวัชจะตื่นแต่เช้ามืด เริ่มจากการต้มยา ติดไฟในเตาสำหรับเผาเหล็ก พาคนป่วยที่ไม่มีญาติอยู่ดูแล ไปล้างหน้า อาบน้ำ เข้าห้องน้ำ ไปเตรียมอาหาร จนถึงเวลานวด ก็จะพยุงคนป่วยไปนวด พาคนป่วยไปทำกายภาพบำบัด พาไปอบสมุนไพร หากใครมีญาติช่วยดูแลแล้วหากญาติมาขอร้องให้ธวัชช่วยดูแลเรื่องใด ธวัชก็จะเข้าไปช่วยอย่างเต็มอกเต็มใจ

นอกเหนือจากนั้นแล้ว ธวัชยังช่วยจัดเตรียมอาหารให้พระในช่วงเช้าและมื้อเพล รอดูแลพระฉันภัตตาหารจนเสร็จเรียบร้อย ธวัชจึงยกอาหารที่เหลือมาแบ่งปันกันกับผู้ป่วยและญาติ นั่งล้อมวงกินข้าวด้วยกัน กินไปคุยกันไป มีคำแนะนำก็เล่าบอกกันบ้าง เป็นกิจวัตรแต่ละวันเช่นนี้

แม้ธวัชอาสาช่วยแบ่งเบาภารกิจในการบำบัด และดูแลคนเจ็บป่วยด้วยความตั้งใจช่วยเหลือ แต่น้ำใจของคนป่วยและญาติในชุมชนที่นี่ ก็หาใช่จะเหือดแห้งไปเลยไม่

สมัยก่อนนี้ วัดจะมีกฎเกณฑ์ข้อหนึ่งที่จำเป็น คือ หากคนป่วยอัมพฤกษ์อัมพาต มาบำบัดรักษา และไม่มีญาติอยู่เฝ้าดูแล วัดไม่สามารถรับไว้ได้ เพราะขาดผู้ดูแลช่วยเหลือกิจวัตรประจำวันของคนป่วย ภาระนี้หมอพื้นบ้านอาวุโสแบกรับไม่ไหวแล้ว

แต่วันนี้คนป่วยที่ไม่มีญาติมาอยู่ด้วย ก็สามารถคุยและขอให้ธวัชเป็นคนช่วยเหลือ ดูแลทุกอย่าง ธวัชในฐานะอาสาผู้ช่วยเหลือดูแลในวัด ระยะหลังนี้ญาติๆ ที่มาฝากดูแลคนป่วย จึงคุยสอบถามกันเองว่า ให้ค่าตอบแทน (สินน้ำใจ) กับธวัชกันอย่างไร จนทำให้ได้อัตราค่าตอบแทนที่มาจากการกำหนดกันเองของญาติ ซึ่งไม่ตายตัว ทางวัดเองก็ไม่ได้เกี่ยวข้อง ถือเป็นการจัดการกันเองของญาติกับคนป่วย ธวัชไม่เคยเรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ แต่จากน้ำใจที่ทุกคนมีให้กัน จึงทำให้ธวัชมีเงินตอบแทนการเลี้ยงชีวิตไปด้วยในขณะเดียวกัน

ธวัช เป็นเพียงกรณีตัวอย่างที่หยิบยกมานำเสนอได้ ธวัชไม่ใช่พระเอก แต่ธวัชเป็นเพียงภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของคนเจ็บป่วยคนหนึ่ง ธวัชได้รับ ได้เรียนรู้ถึงการให้และเมตตาจากหลวงพ่อสมัย จากหมอนวดเหยียบเหล็กแดง จากคนป่วยคนอื่นๆ และญาติมิตร มีโอกาสเข้าถึงคุณค่าชีวิตที่มีคนอื่นๆ รายล้อมมอบให้ ธวัชจึงใช้โอกาสนี้อาสาเพื่อคนอื่น

ในยามที่ชีวิตวิกฤต คนเจ็บป่วยทุกข์ใจ เส้นแบ่งระหว่างการมีชีวิตอยู่กับความตายดูพร่ามัว คนป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต หวั่นไหวว่า ลมหายใจเฮือกต่อๆ ไป ชีวิตจะเป็นอย่างไร ความพิการที่โชคชะตาหยิบยื่นให้กับความตาย

ถ้าเลือกได้ใครๆ อาจเลือกอย่างหลังมากกว่าทั้งนั้น ช่วงวิกฤตที่ไม่คาดฝัน บอกว่า ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่ควรประมาท คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ฟังทีไรก็ยังไม่เข้าใจผุดขึ้นมา แต่ตอนนี้คำนี้แล่นเข้าสู่ส่วนลึกของจิตใจ

ยังดีที่ว่า ยามเจ็บป่วยได้เจอเพื่อนร่วมชะตากรรม ได้แบ่งปันทุกข์สุขจนไม่รู้สึกว่าโชคชะตาเคราะห์กรรม มีแต่เราเท่านั้นที่ต้องเผชิญ ยังมีอีกหลายคน และยังมีคนที่เข้าใจ คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ไม่ได้เรียกร้องการตอบแทน แค่นี้ความเจ็บป่วยที่ใจคลายตัวลงคงเหลือแต่ร่างกายที่ยังเป็นภาระ ให้ก็ต้องสู้

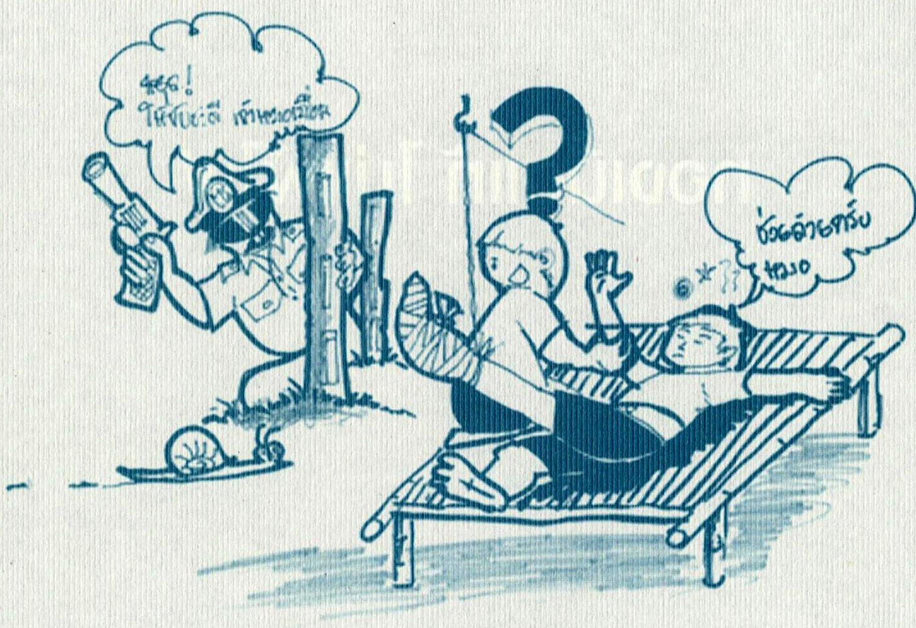
ใช่มีเพียงธวัชเท่านั้น ยังมีชายสูงวัย อายุ ๖๐ กว่าปี ที่ป่วยอัมพฤกษ์อัมพาต มาพักอยู่บำบัดรักษาที่นี้จนสามารถเคลื่อนไหวดูแลตนเองได้ จากการที่ลุงมีวิชาทางช่าง ลุงจึงคิดอยู่ต่ออาสาทำงานผลิตอุปกรณ์ทำกายภาพบำบัดให้คนป่วยคนอื่นคนที่ประสบชะตากรรมคล้ายกันได้ใช้กันต่อไป

ลุงเพลิดเพลินกับการทำงานอยู่ที่ห้องผลิตอุปกรณ์กายภาพ ฝีมือลุงที่ให้คุณค่ากับชีวิตตนเองและคนอื่นๆ ลุงภูมิใจกับสิ่งที่ทำอยู่ ลุงจึงขอลูกอยู่ที่นี้ไปก่อน โดยที่ลูกก็มาเยี่ยมกันทุกเดือน และนำเงินมาไว้ให้ใช้แต่ละเดือนที่มาเยี่ยมด้วย

หลายคนที่ผ่านวิกฤต ด้วยการสัมผัสคุณค่าชีวิตอีกด้าน ด้านที่ไม่เคยคิดและปรารถนา การพ้นผ่านได้ มาจากการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น หากทว่ายังอาศัยพลังใจจากคนอื่นๆ ร่วมช่วยหนุนเสริมวิกฤตเปลี่ยนให้ชีวิตใหม่ที่ไม่ใช่อยู่เพียงเพื่อตัวเอง แต่เป็นการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น อย่างเพื่อนมนุษย์ที่ไม่มีความแตกต่างกัน รู้จักสุขและทุกข์ที่เป็นสองด้านของเหรียญ ซึ่งไม่มีใครหลีกหนีพ้น ❖

ทองเนื้อแท้ ไม่แพ้ไฟ

ช่วยด้วยครับ
หมอ

ทองเนื้อแท้ไม่แพ้ไฟ

"เอ็งทนข้อครหาได้ไหมล่ะ"

พ่อเคยถามผม ตอนที่ผมกำลังนวดให้กับพ่อ ผมยังไม่ค่อยเข้าใจนักในตอนนั้น จนกระทั่งผมถูกตำรวจจับและตั้งข้อหาผมว่าเป็น "หมอเถื่อน"

ฉันอดแปลกใจไม่ได้ว่า คนที่ช่วยเหลือคนเจ็บคนป่วยอย่างนี้ ทำไมจึงกลายเป็นคนทำผิดกฎหมายไปได้ แม้เคยฟังเรื่องที่หมอพื้นบ้านถูกจับ ถูกกล่าวหา หรือถูกตีตราว่าเป็นหมอเถื่อน เพียงเพราะไม่มีใบประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ แต่ฉันยังคงได้ยินได้ฟังเรื่องหมอเถื่อนนี้มาเกือบ ๒๐ ปี นับแต่ทำงานการแพทย์พื้นบ้านในชุมชนจนถึงวันนี้

หมอสง่า พันธุ์สายศรี ที่มีแววตานิ่งและมุ่งมั่น หันมามองที่ฉัน เมื่อหมอชาญวุฒิลูกชายคนหนึ่งของหมอสง่าแนะนำฉันให้รู้จัก แล้วหมอสง่าก็หันไปนวดคนป่วยที่นอนอยู่ต่อ ฉันเดินทางไปถึงบ้านหมอสง่าจากคำแนะนำของเพื่อนที่ว่า หมอสง่าเป็นหมอนวดเหยียบเหล็กแดงที่มีฝีมืออยู่ที่จังหวัดอยุธยา บ้านหมอหาไม่ยากเลยเมื่อฉันไปถึงบ้านในตอนสายวันหนึ่งของเดือนเมษายน ก็พบว่า มีคนป่วยนอนให้หมอนวดบำบัดอยู่ ๔ คนแล้ว ขณะที่มีผู้หญิงโพกผ้าที่ศีรษะอย่างชาวอิสลามนั่งรอคุยกับมะผู้เป็นภรรยาที่ม้านั่งหน้าบ้านอีก ๒ คน

หลังจากที่ฉันแนะนำตัว แล้วระหว่างนั่งพักจึงสังเกตดูวิธีการนวดของหมอแต่ละคนทั้ง ๔ คน มีหมอที่นั่งและยืนนวดสลับกันอยู่อีก ๓ คน รวมทั้งหมอชาญวุฒิที่ฉันรู้จักมาก่อนแล้ว หมออีกสองคนก็เป็นลูกชายที่สืบทอดความรู้จากหมอสง่า ผู้เป็นพ่อ ตามที่ฉันได้รับทราบจากหมอชาญวุฒิ หมอสง่ามีลูกทั้งหมด ๗ คน เป็นลูกชาย ๖ คน ในหกคนรับสืบทอดความรู้และนำมาใช้บำบัดรักษาช่วยเหลือพ่ออยู่ที่บ้าน ลูกชายคนเล็กไม่สนใจ สำหรับลูกสาวคนสุดท้องเป็นพยาบาลและชอบวิชานี้แต่ต้องไปทำงานอยู่จังหวัดอื่น

ที่พักด้านหน้าตัวบ้านปูพื้นเป็นแผ่นกระเบื้องให้นั่งได้สบาย ปีกซ้ายตัวบ้านด้านหน้าเป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับบำบัดรักษาคนเจ็บป่วย พื้นที่ด้านซ้ายนี้จึงวางปูที่นอนนวดให้กับคนป่วยสี่คน มีเตาแก๊สแบบถอดเฉพาะหัว ตั้งอยู่บนพื้น มีกะทะใส่น้ำมันสีเหลืองบางๆ วางอยู่ ตรงกลางระหว่างเบาะที่นอนทั้งสี่ให้หมอใช้บำบัดได้กับคนป่วยทุกคน

สักพัก หมอสง่า หันตัวยื่นมือมาเทน้ำมันในขวดใสใส่กะทะนั้น เปิดไฟจนกระทั่งร้อน แล้วก็หยิบขันน้ำมาพรมลงบนน้ำมันในกะทะจนเป็นฟองเต้นเหมือนน้ำเดือดเสียงซู่ซู่ แล้วหมอสง่าก็ตักน้ำมันที่กำลังเดือดมาอมไส่ในปากหันไปพ่นตรงสะบักของคนป่วยที่นั่งอยู่ ฉันอดทึ่งไม่ได้ แม้จะเคยเห็นหมอพื้นบ้านคนอื่นๆ ทำกันมาบ้างแล้ว นี่น้ำมันร้อนๆ นะใส่ในปากด้วย ฉันมองน้ำมันในกะทะอีกครั้งให้แน่ใจว่าร้อนจริง เมื่อพ่นน้ำมันร้อนๆ ไปบนผิวหนัง ก็ดูเหมือนว่าทั้งหมอสง่าและคนป่วยไม่ได้รู้สึกว่า "น้ำมันร้อน" เลยนะ หลังพ่นน้ำมันร้อนแล้ว หมอสง่าก็นวดบริเวณสะบักและหัวไหล่ต่อไป

ตอนใกล้เที่ยง มีผู้ชายวัยกลางคนเข็นรถนั่งที่มีวัยรุ่นชายผิวขาวหน้าตาดีอายุราว ๒๐ ปี เข้ามาในบ้าน แล้วจอดตรงข้างฟูกที่หมอจรัล ลูกชายคนที่สามรองจากหมอชาญวุฒิปูให้ใหม่ เป็นฟูกที่ห้า เพื่อรอหมอ แล้วผู้ชายที่เข็นพามาก็อุ้มคนป่วยที่มีขาลีบเล็ก และมีถุงปัสสาวะห้อยติดอยู่ลงจากรถเข็นมานอนบนฟูกที่วางอยู่บนนั้น ถัดจากคนที่กำลังนวดอยู่เป็นบริเวณหน้าทีวีอยู่กลางบ้าน แต่ก็หลบมุมพอดี

แล้วหมอสง่าก็ตักน้ำมันที่กำลังเดือดมาอมไว้ในปาก หันไปพ่นตรงสะบักของคนป่วยที่นั่งอยู่ ฉันอดทึ่งมาก แม้จะเคยเห็นหมอพื้นบ้านคนอื่นๆ ทำกันมาบ้างแล้ว นี่น้ำมันร้อนๆ นะใส่ในปากด้วย เมื่อพ่นน้ำมันร้อนๆ ไปบนผิวหนัง ก็ดูเหมือนว่าทั้งหมอสง่าและคนป่วยไม่ได้รู้สึกว่า “น้ำมันร้อน” เลยนะ

น้องชายคนนี้ประสบอุบัติเหตุรถพลิกคว่ำ เป็นคนจังหวัดสระแก้ว หลังประสบอุบัติเหตุและรักษาตัวกับสถานบริการในจังหวัดสระแก้ว บ้านของตัวเองระยะหนึ่งแล้ว ก็กลับมาพักที่บ้านเดินและเคลื่อนไหวไม่ได้ ร่างกายท่อนล่างลีบ เป็นอัมพาตท่อนล่าง ได้รับคำแนะนำจากคนรู้จักให้มารักษากับหมอสง่า จึงมาขอรักษาอยู่ที่นี่และยังไม่ยอมกลับ โดยหาหอพักเช่าอยู่ใกล้ๆ จ้างลูกจ้างช่วยดูแลและพามารักษาที่บ้านหมอสง่าทุกวัน

ฉันมองน้องด้วยความสนใจว่า เด็กวัยรุ่นยังต้องมาพึ่งพาหมอพื้นบ้านถึงที่นี่ แต่ฉันยังคงเป็นคนแปลกหน้าของน้องชายคนนี้ เขาจึงหลบสายตาและก้มหน้าลงต่ำ การพบกันครั้งแรกนี้ยังไม่เอื้อให้ฉันซักถามอะไรได้มากนัก ฉันรู้จากหมอจรัลที่บำบัดน้องชายคนนี้เพียงว่า น้องชายคนนี้มารักษาตัวที่บ้านหมอสง่าได้ ๓ เดือนแล้ว เพื่อไม่ให้น้องชายอายเกินไป ฉันจึงเฉไฉชวนหมอประเทืองที่เป็นลูกชายคนที่ ๔ และอายุรุ่นราวคราวเดียวกับฉันคุยต่อว่ามีคนป่วยอาการขนาดนี้มาทุกวันเลยหรือ แต่ละคนล้วนบำบัดรักษาครั้งเดียวคงไม่หาย

มองไปที่มุมห้องด้านที่หมอสง่านั่งบำบัดคนป่วย บนโต๊ะติดผนังตั้งติดกับตู้หนังสือ มีพานดอกไม้ธูปเทียนและธนบัตรกับเหรียญวางปนกันอยู่ ซึ่งคนป่วยที่มาหาหมอ ก่อนรักษา ญาติจะนำค่าบูชาครู จำนวน ๑๒ บาท พร้อมดอกไม้ธูปเทียนไหว้ครู บอกกล่าวอธิษฐาน เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการบำบัดรักษา วันนี้พานดอกไม้ธูปเทียนเต็มจนล้น คนป่วยมาหาหมอที่ทำหน้าที่บำบัดวันนี้ ๔ คน ตั้งแต่เช้าจรดเที่ยง ราว ๑๖ คน ส่วนใหญ่เป็นคนที่เคยมา

> การเป็นหมออยู่ที่จิตใจและภูมิใจและภูมิปัญญาที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ให้ความช่วยเหลือคนเจ็บป่วย โดยไม่ย่อท้อ เพราะเพียงค่าครู ๑๒ บาท และสิ่งตอบแทนตามกำลังทรัพย์ที่คนที่ป่วยให้ได้ คงไม่ใช้วิถีการประกอบอาชีพที่รุ่งเรือง

รักษาอยู่แล้ว มารักษาต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นอาการที่เกี่ยวข้องกับกระดูกโครงสร้างร่างกาย กล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว มีทั้งที่เป็นคนแถวนี้และมาไกลในวันนั้นฉันพบคนป่วยที่เดินทางมาจากสุพรรณบุรีด้วย

เที่ยงแล้ว หมอสง่า พันธุ์สายศรี จึงได้นั่งพัก แต่ยังเหลือคนป่วยที่กำลังรักษาอยู่กับลูก ๆ ฉันจึงมีโอกาสได้ไถ่ถาม หมอสง่ารับประทานอาหาร แค่ ๒ มื้อ ไม่ทานมื้อกลางวัน หลังการบำบัดรักษาด้วยการเหยียบเหล็กแดงและนวดแล้ว หมอสง่ายังคงไม่มีท่าทางอิดโรยเลย จึงเป็นโอกาสการพูดคุย พ่อสง่าชักชวนฉันมานั่งที่ชานหน้าบ้านที่มีลมโชยพัดจากคลองที่ถัดจากถนนเล็ก ๆ หน้าบ้านออกไป ฉันจะขอเรียกว่า พ่อหมอสง่า ตามบุคลิกที่ฉันสัมผัส

"คนป่วยมาหาเยอะจังนะคะ เป็นอย่างนี้ทุกวันไหมคะพ่อหมอ" ฉันเริ่มสนทนา

"ส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้ แต่สมัยก่อนที่บ้านหลังเก่า ที่บ้านผมมีคนไข้มานอนเป็นเข่งปลาทูเลยล่ะ" หมอสง่าตอบแบบสบาย ๆ ชวนให้ฉันสนใจใคร่รู้

หมอสง่า เป็นคนพื้นเพจังหวัดอยุธยา อยู่ที่พื้นที่นี้ตั้งแต่เกิด สมัยปู่ยังมีชีวิตอยู่ ปู่เป็นหมอตำแยด้วย ปู่เย็น นามสกุล พรรณสายศรี ไป ๆ มา ๆ เพี้ยนเป็นพันธุ์แสงสีในรุ่นหลาน หมอสง่าเคยเห็นปู่รักษาคนเจ็บป่วย ปู่เรียกให้พ่อของหมอสง่าไปนวด เพื่อสอน พ่อของหมอสง่าก็เรียกหมอสง่าไปนวดเพื่อสอนเช่นเดียวกัน ภูมิปัญญาจึงสืบทอดจากบรรพบุรุษ หมอสง่าเริ่มช่วยบำบัดรักษาคนเจ็บป่วยมาตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี และรักษาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

"เป็นหมอ นึกว่าดีเหรอ ไม่ดีหรอก ถ้าหายก็ดีไป ไม่หายก็โดนด่า แถมผมยังเคยถูกตำรวจมาจับด้วย" หมอสง่าเห็นฉันพยักหน้าเป็นเชิงว่า เข้าใจ

พ่อหมอสง่าจึงเล่าต่อว่า

"มีคนป่วยโรคอัมพาตมานอนอยู่ที่บ้านผม มีคนไปแจ้งความให้มาจับผมว่าทำผิดกฎหมาย"

พ่อหมอสง่าเคยเป็นแพทย์ประจำตำบลและเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขจนอายุครบ ๖๐ ปี ลักษณะท่าทางที่มีความมั่นใจและเมตตา ทำให้ฉันสนใจมากขึ้น แม้อายุล่วงเลยถึง ๘๑ ปี ที่เป็นวัยของการพักผ่อน แต่ฉันยังสัมผัสได้กับความตั้งใจที่จะสืบทอดวิชาในการช่วยเหลือคนป่วยที่ทุกข์ทรมาน

ด้านหลังบ้าน หมอสง่าจัดทำสถานที่และออกแบบอุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ สำหรับฝึกกายบริหาร และการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อให้กับผู้ป่วยที่เดินไม่ได้ เคลื่อนไหวไม่ได้ กล้ามเนื้อแขนขาลีบ หรืออาการอัมพฤกษ์ อัมพาต ไม่ว่าจะเป็นเครื่องชักรอกแขนขาที่ใช้น้ำหนักจากถังน้ำเป็นตัวดึง เครื่องชักรอกปั่นจักรยานอากาศที่โยงเชือกกับขื่อบ้าน หรือเครื่องมือบริหารกล้ามเนื้อนิ้วและมือที่ใช้หนังสะติ๊กเป็นตัวเพิ่มแรง

พ่อหมอสง่า สาธิตเครื่องมืออุปกรณ์บริหารกล้ามเนื้อแต่ละชิ้นให้ฉันดูและอธิบายแนวคิดการออกแบบและทำอย่างภาคภูมิใจ ขณะพ่อหมอสง่าก้มหน้าก้มตาสาธิตอย่างจดจ่อ และฉันกำลังดูอย่างสนใจ ใจฉันอดนึกไปถึงรอยยิ้มคนป่วยผู้ชายที่ฉันพบ เขามองฉันด้วยสายตาที่คุ้นเคยมากขึ้น เมื่อเขายกมือไหว้ลาหมอกลับ สายตาของเขาแสดงอาการชื่นชมกับน้ำใจของหมอและครอบครัวที่บ้านนี้ ฉันเองก็รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ได้เช่นกัน

กว่าค่อนชีวิตของนายสง่า พันธุ์สายศรีผู้มีหัวใจของหมออย่างเต็มเปี่ยมได้พิสูจน์ให้คนป่วยและคนในชุมชนได้เห็นว่า การเป็นหมออยู่ที่จิตใจและอาศัยภูมิปัญญา ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ให้ความช่วยเหลือคนเจ็บป่วย โดยสำหรับไม่ย่อท้อ เพราะค่าครูเพียง ๑๒ บาท และสิ่งตอบแทนตามกำลังทรัพย์ที่คนที่ป่วยให้ได้ คงไม่ใช้วิถีการประกอบอาชีพที่รุ่งเรือง พ่อหมอสง่าในวันนี้จึงยังคงสง่าสมชื่อ สง่าด้วยหัวใจที่พร้อมกับการช่วยเหลือคนป่วยต่อไป จนถึงวันสุดท้ายของพ่อหมอ และมีมะผู้เป็นภรรยาคอยหนุนช่วยอย่างเต็มใจ

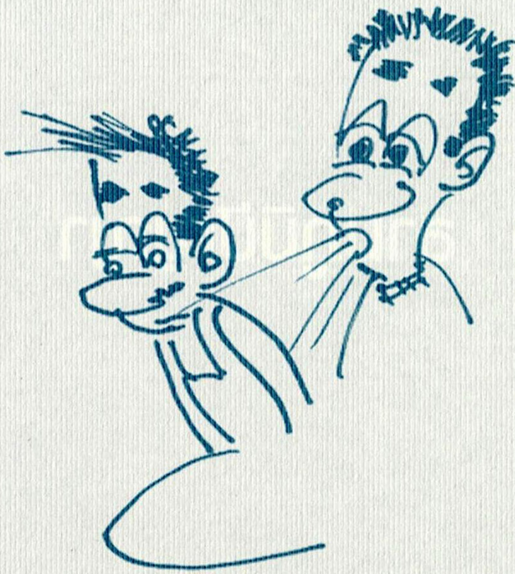
นี่ละ ตรงกับสำนวนไทยที่บอกว่า ทองคำเนื้อแท้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้ ❖

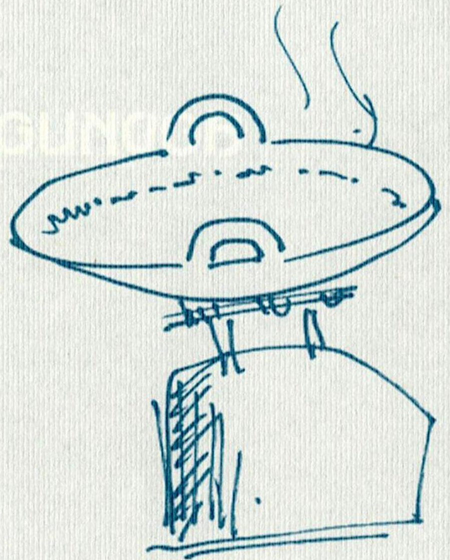

สองหมอ สามภูมิปัญญา

สองหมอ สามภูมิปัญญา

ปัจจุบันชาวบ้านในชนบทจำนวนไม่น้อย กำลังเผชิญความทุกข์ทรมานและต้องอยู่กับความเจ็บไข้ได้ป่วยที่เรื้อรังถึงขั้นพิการ เกือบหมดหนทางเยียวยา

พ่อใหญ่สุดใจ บุญเกิ่ง ที่บ้านแก่งตะนะ มีอาชีพหาของป่า และขายสมุนไพรรากไม้ที่ตลาดโขงเจียม มีร้านค้าริมทางเพิงหมาแหงนเล็ก ๆ ขายไม้กวาดให้กับนักท่องเที่ยวในวันเสาร์และอาทิตย์ ใกล้กับอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ปกติพ่อสุดใจเป็นคนแข็งแรง ขยันขันแข็ง สู้งาน รับจ้างเก็บของป่าขาย และถักไม้กวาดช่วยภรรยาอยู่ที่บ้านในตอนเย็น ทำมาหากินมีรายได้เลี้ยงครอบครัวประมาณวันละ ๒๐๐ บาท

เมื่อพ่อสุดใจซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวล้มป่วยลง แม่บัวสีจึงต้องเป็นกำลังหลักหารายได้ เหลือแรงงานเดียวมีรายได้จากการขายไม้กวาดอย่างเดียว บางวันก็ขายได้ บางวันก็ไม่ได้ ค่าใช้จ่ายสำหรับการอยู่การกินก็ลำบากมากยิ่งขึ้น นอกจากรายได้ที่ลดลงเป็นแรงกดดันต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัวแล้ว ซ้ำร้ายอาการของพ่อใหญ่สุดใจก็ยังเป็นหนักขึ้นทุกวัน ทุกวัน

พ่อสุดใจล้มป่วย โดยเริ่มจากอาการปวดเส้น ปวดเอ็น เหน็บชาตามมือตามเท้า ที่เหมือนคนในหมู่บ้านทั่ว ๆ ไปปวดกัน ตอนแรกพ่อสุดใจนึกว่าเป็น

เพราะตัวเองทำงานหนักเกินไป จึงต้มยาสมุนไพรกินเท่านั้น แต่อาการปวดเส้น ปวดเอ็น เริ่มเป็นหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๔๘ จึงไปหาหมอที่โรงพยาบาลใหญ่ในจังหวัดอุบลราชธานี ในอำเภอโขงเจียม และคลินิกอีกหลายแห่ง หมอวินิจฉัยสรุปตรงกันว่าเป็นโรคเก๊าท์

ตอนนั้นตามตัวพ่อสุดใจบริเวณแขนด้านซ้าย และเท้า ปรากฏเป็นฝีปูดเป็นลูกกลม ๆ ขนาดใหญ่เท่าผลบักทัน (พุทราอีสาน) มีสีเหลืองบริเวณโดยรอบฝี และมีสีม่วงช้ำ ๆ ตรงกลาง เหมือนฝีหัวช้างดูน่ากลัว ฝีนี้ทำให้พ่อสุดใจมีอาการเหมือนคนเป็นไข้และปวดแสบปวดร้อน หมอที่โรงพยาบาลให้ยามาหลายซอง ส่วนมากเป็นยาแก้ปวดลดไข้

พ่อสุดใจต้องไปหาหมอที่โรงพยาบาลเป็นประจำทุกเดือน จนสุดท้ายหมอให้ตัดเนื้อที่ต้นแขนไปตรวจ หมอบอกว่าเป็นมะเร็งกระดูก หลังจากนั้นหมอก็บอกพ่อสุดใจกับแม่บัวสีว่า "ต้องผ่าตัด" พ่อสุดใจก็ตัดสินใจผ่าตัดตามที่หมอแนะนำ หวังว่าโรคร้ายจะหาย หลังจากผ่าตัดก็มีน้ำหนองไหลออกมาตลอดเวลา มีกลิ่นเหม็นมาก ต้องปิดแผลตลอดเวลา จากการที่ไปหาหมอมาหลายแห่งพ่อสุดใจและครอบครัวหมดเงินที่จะเดินทางไปรักษา และอาการก็ไม่ได้ดีขึ้น

ในช่วงที่พ่อสุดใจป่วย แม่บัวสีได้เล่าถ่ายทอดความรู้สึกว่า "ตอนที่พ่อสุดใจยังไม่ป่วยเป็นคนอารมณ์ดี ใจเย็น ตอนป่วยมานี่มักมีอารมณ์หงุดหงิดชอบบ่น ทำอะไรก็ไม่ถูกใจ แม่ก็ต้องอดทน คอยหาคำพูดดี ๆ คอยให้กำลังใจพ่อสุดใจเขา จะได้มีกำลังใจต่อสู้กับโรคที่เป็นอยู่" แต่อาการของพ่อสุดใจก็ทรุดหนักลงอีกในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านไป น้ำหนักตัวจาก ๕๘ กิโลกรัมเหลือเพียง ๓๗ กิโลกรัม

แม่บัวสีจึงไปหาพ่อคาร หวังผล ซึ่งรู้จักกันอยู่ที่บ้านหัวเห่ว ได้เล่าอาการเจ็บป่วยให้ฟัง และขอให้พ่อคารช่วยเหลือ พ่อคารจึงคอยมาดูแลอาการของพ่อสุดใจตลอดอย่างใกล้ชิด พ่อสุดใจบอกว่าพ่อคารเป็นเหมือนญาติสนิท พ่อคาร จึงเล่าว่า

"ทิ้งไม่ได้หรอก เคยช่วยเหลือกัน เคยไปช่วยกันหาสมุนไพร หายามา

รักษาลูกของพ่อคาร ตอนนี้ถึงที่พ่อสุดใจป่วยก็ต้องดูแลกัน” พ่อคารกับพ่อสุดใจเป็นเสี่ยวเป็นญาติ หากพ่อคารหาปลาได้ จะคอยส่งข้าวส่งปลา อาหารการกิน ให้พ่อสุดใจกิน พ่อคารหายาสมุนไพรมาต้มให้กิน

ระหว่างนั้นพ่อคารก็ยังไปปรึกษาพ่อประเสริฐ ภูมิสิงห์ ที่เป็นประธานและเพื่อนในชมรมหมอพื้นบ้านด้วยกัน ซึ่งมีความชำนาญการรักษาโรคเก๊าท์ พ่อประเสริฐ จึงไปหาและตรวจพิเคราะห์อาการของพ่อสุดใจ พบว่าไตทำงานไม่ปกติ อุจจาระผ่านทางไตน้อย ไม่กรองของเสีย อาการโรคใกล้เคียงกับคนป่วยที่เป็นโรคเก๊าท์ที่พ่อประเสริฐเคยรักษามา คือ มีอาการปวดตามเล็บมือเล็บเท้า และไขข้อ มีอาการบวมตามข้อด้วย คาดว่ามีสาเหตุจากการชอบกินอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ สัตว์ปีก เหล้า อาหารที่กินเป็นพิษสะสมในร่างกาย พ่อประเสริฐจึงวางยาให้ เป็นยาน้ำที่รักษาโรคเก๊าท์ให้กิน ๒ ขวด กินวันละ ๓ มื้อ ๆ ละ ๑ ช้อนชา

พ่อประเสริฐบอกว่าถ้ากินยาน้ำชุดนี้เข้าไป สมุนไพรนี้จะไปช่วยล้างไต รักษาไต และจะเกิดอาการเจ็บปวดบริเวณที่เป็นเก๊าท์ ยาสมุนไพรนี้จะเป็นยาระบาย ทำให้เลือดลม น้ำหนองที่เสีย ขับออกมาทางปัสสาวะ หลังจากที่พ่อสุดใจกินยาไป ๒ ขวด น้ำหนองที่ปูดขึ้นมาเริ่มยุบ แผลหดตัวลง อาการปวดค่อย ๆ ทุเลาลง

พ่อคารเห็นอาการดีขึ้นก็ดีใจ ไปบอกให้แม่บัวสี ภรรยาของพ่อสุดใจ ไปเรียนทำยาน้ำชุดนี้กับหลวงปู่ประสงค์ที่วัดโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร ผู้สืบทอดวิชาให้กับพ่อประเสริฐ เพื่อจะได้นำความรู้ไปใช้ดูแลพ่อสุดใจที่บ้าน

หลังจากวันนั้นแม่บัวสีทำยาน้ำสมุนไพรให้พ่อสุดใจกิน ส่วนพ่อคารก็ช่วยเช็ดดูดซับน้ำหนองบริเวณที่เป็นฝีออก จากการเอาใส่ใจของพ่อคาร การใช้ภูมิปัญญาความรู้ของพ่อประเสริฐ และการดูแลของแม่บัวสี เรื่องการกิน การอยู่ การทำยาน้ำสมุนไพรตลอดระยะเวลา ๓ เดือนนั้น ทำให้อาการบวมตามไขข้อ เป็นหนองที่ทำให้ปวด เดินไม่ได้ ดีขึ้นเป็นลำดับ แล้วพ่อคารจึงจัดยาบำรุงเลือดให้พ่อสุดใจกินบำรุงต่ออีก

เพื่อนบ้านหลายคนไม่ค่อยเชื่อตาตัวเองว่า พ่อสุดใจจะกลับมาเดินได้อีกครั้งหนึ่ง จนกลับมาทำมาหาเลี้ยงชีพได้ตามปกติ อาการแบบพ่อสุดใจ จะ

รักษาให้หายขนาดนี้ได้เชียวหรือ จากคนมีแต่กระดูกเดินได้ ตอนนี้กลายมามีเนื้อหนัง ทำมาค้าขาย หาของป่า หาสมุนไพรรากไม้ได้ดังเดิม

พ่อสุดใจกับแม่บัวสี บอกด้วยรอยยิ้มว่า "เหมือนฟ้ามาโปรด ไม่คิดว่าพ่อสุดใจจะหายได้ ตอนนี้ก็ดีใจที่พ่อหายดี กินได้ นอนหลับ" น้ำหนักตัวของพ่อสุดใจคืนมาได้ ๕๘ กิโลกรัมแล้ว คนบ้านใกล้บ้านไกลในละแวกนี้ ได้ยินสรรพคุณยาน้ำชุดนี้ จึงพากันมาขอสูตรยา เพื่อไปทำการรักษาโรคเก๊าท์ให้กับญาติพี่น้องที่ป่วยกันหลายคน

การดูแลรักษาคนป่วยของพ่อสุดใจ เป็นวิธีการผสมผสานความรู้ของหมอพื้นบ้านสองคน ที่มาจากภูมิปัญญาและประสบการณ์ในการรักษาคนป่วย จนเกิดความชำนาญในการรักษานานกว่า ๒๐ ปี รวมทั้งวิถีการดูแลคนป่วยดังเครือญาติ ดูแลเรื่องอาหารการกิน คอยให้กำลังใจใกล้ชิด หาของมาฝากคนป่วย ไม่ให้กินของขะลำ รวมถึงการถ่ายทอดความรู้สู่ญาติคนป่วยอย่างแม่บัวสี จนสามารถทำน้ำสมุนไพรได้เอง เป็นวิถีการดูแลรักษาสุขภาพในชุมชน สะท้อนว่าเรื่องสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่มีภูมิปัญญาไว้ช่วยเหลือดูแลกัน ❖

ไร้เดียงสาเรื่องภูมิปัญญา

มันเริ่มต้นจากการติดตาม
หมอเมือง ๖ คน
จากความเชื่อว่า
หมอเมืองไม่น่า
รักษาโรคได้

ไร้เดียงสาเรื่องภูมิปัญญา

เรื่องหมอเมืองเคยเป็นเรื่องเหลือเชื่อสำหรับคนอย่างฉัน รวมถึงอีกหลายคนที่ทำงานเครือข่ายหมอเมือง ฉันได้รับการชักชวนให้มาทำงานกับเครือข่าย ฉันเพียงสนใจการเรียนรู้และหาวิธีการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะสุขภาพตัวเอง ฉันเคยฟังคำบอกเล่าและประสบการณ์จากเพื่อนร่วมงาน จากคนเจ็บป่วยและหมอเมืองที่เครือข่ายทำงานด้วยเท่านั้น

ฉันเข้าใจว่าโรคหลายชนิด ไม่มีโอกาสหายได้เลย โดยเฉพาะอาการเจ็บป่วยที่ภาษาทางแพทย์ เรียกว่า อัมพฤกษ์ อัมพาต

ในเครือข่ายหมอเมือง ที่มาจากการรวมตัวกันของหมอเมือง เพื่อช่วยเหลือลูกหลานที่ติดเชื้อในสถานการณ์วิกฤตเอดส์ ที่ผ่านมาได้สิบกว่าปีแล้ว จากนั้นมาคนทำงานทั้งภาคราชการและองค์กรพัฒนาเอกชน จึงได้ทำโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาความรู้การแพทย์พื้นบ้าน แต่สำหรับเรื่องอัมพฤกษ์ อัมพาตที่พบเห็นในหมู่บ้านมากขึ้น ฉันเองยังไม่เคยรู้เลยว่า หมอเมืองในเครือข่ายที่ทำงานอยู่ด้วยกันนั้นมีบทบาทดูแลรักษาคนเจ็บป่วยโรคนี้มานานแล้ว

การเริ่มต้นจากการติดตามหมอเมืองหกคนที่มีความชำนาญ ฉันขอเล่าเฉพาะพ่อหมอสม ทิพย์ยอม ที่อยู่บ้านผ่าแหน เขตสันกำแพง ซึ่งคุ้นเคยและ

อยู่ใกล้บ้านพักฉัน บ้านพ่อหมอสมเป็นศูนย์รวมของคนในหมู่บ้าน นอกจากมีเพื่อนบ้านแวะเวียนกันมาปรึกษาเรื่องความเจ็บป่วยขอยาสมุนไพรบ้าง ขอสูตรยาบ้าง ภายหลังจากเหตุการณ์หมอเมืองรวมตัวช่วยเหลือผู้ติดเชื้อได้ระยะหนึ่งแล้ว ผู้ติดเชื้อต้องจึงชักชวนกันมารวมกลุ่มกันที่บ้านหมอสม เพื่อสะดวก ไม่ต้องไปไกลถึงสถานีอนามัย บางคนยังอายอยู่ กิจกรรมมี การกินยาสมุนไพร การนวด การอบ ประคบสมุนไพร รวมถึงเรื่องเสริมรายได้จากการเย็บผ้าอีกด้วย

นับแต่นั้นบ้านหมอสมจึงเป็นสถานที่รวมตัวของผู้เจ็บป่วย ต่อมาไม่ว่าคนป่วยหรือไม่ป่วยก็มาร่วมวงกินยาสมุนไพรต้มด้วย ยังกับสภายาต้มได้เลย นั่นเป็นจุดดึงดูดให้ฉันสนใจไปบ้านพ่อสม แม้ไม่มีกิจธุระการงาน ฉันก็ไปเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในชุมชน

หากฉันไม่ได้มาทำงานร่วมกับเครือข่ายหมอเมือง ฉันก็เห็นหมอเมืองเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป ที่ต้องประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ เก็บผัก หาปลา และมีวิถีชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ในงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นคนเมืองเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน

จากสถานการณ์เอดส์ที่ผ่านไประยะหนึ่ง โรคที่ชุมชนต้องเผชิญใหม่ ๆ ก็หมุนเวียนเปลี่ยนผ่านกันมาอีกครั้ง อัมพฤกษ์–อัมพาต ก็เป็นกลุ่มโรคที่กลายเป็นปัญหาที่ปรากฏมารุมเร้าอีก ต่อเมื่อคนในชุมชนได้เห็นคุณค่าบทบาทของพ่อสมในฐานะ "หมอเมือง" อีกครั้ง ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและเงิน รวมทั้งการได้รับความทุกข์ทรมานอันยาวนานของผู้ป่วยและคนในครอบครัว กลุ่มเครือญาติในชุมชนของผู้ป่วยจึงได้สืบค้น และหาทางเลือกการดูแลความทุกข์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีหมอเมืองในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียง จึงถือเป็นความหวังอีกทางหนึ่ง

พ่อสมมีประสบการณ์การบำบัดรักษาคนที่เป็นอัมพฤกษ์–อัมพาต และโครงการที่ฉันได้ทำในครั้งนี้ กลายเป็นประกายไฟการเริ่มต้นอีกครั้งของพ่อหมอสม หมอสมสืบค้นความรู้จากตำราปั๊บสาเดิมที่สืบทอดมา ในตำราปั๊บสาเดิมไม่เคยมีการเอ่ยถึงอาการอัมพฤกษ์–อัมพาตแต่อย่างใด เพราะเป็นชื่อโรคในการแพทย์แผนปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ทำให้หลายคนเกิดทัศนคติว่า โรคนี้

เป็นแล้วยากที่จะฟื้นฟู แต่ภาษาไม่ได้เป็นอุปสรรคของการเริ่มต้นเรียนรู้ที่จะรักษาคน

การเทียบเคียงอาการโรค กับกลุ่มอาการในปั๊บสาตำราเก่า รวมถึงฐานความรู้ที่พอมีอยู่บ้างแล้ว จึงพบว่าอัมพฤกษ์-อัมพาต มีอาการคล้ายตายผาก ตายด้าง สึง หรือชา คือ เริ่มเป็นใหม่ ๆ หยิกไม่เจ็บ มีอาการชาตามนิ้วมือ นิ้วเท้า อาการไม่รุนแรงพอรักษาให้หายได้

การได้รับความทุกข์ทรมานอันยาวนานของผู้ป่วยและคนในครอบครัว กลุ่มเครือญาติในชุมชนของผู้ป่วยจึงได้สืบค้น และหาทางเลือกการดูแลความทุกข์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีหมอเมืองในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียง จึงถือเป็นความหวังอีกทางหนึ่ง

ลักษณะอาการที่หมอเมืองเรียกว่า ตายผาก ตายด้าง อาจจะตายซีกหนึ่ง อาจจะเป็นผากซ้าย หรือผากขวา คือ ทั้งซีกซ้ายและขวาไม่มีความรู้สึก เริ่มจากอาการเป็น “สึง” เป็น “ชา” ก่อน นี่คือการวิเคราะห์โรคอัมพฤกษ์-อัมพาต ของพ่อสม ที่พ่อสมกล่าวทิ้งทายว่า “ไม่มีอะไรดีสักอย่าง”โดยการเปรียบเทียบอาการจากตำราเมืองที่ระบุไว้ แล้วจึงใช้ยาสมุนไพรในตำรานั้นมารักษา วิธีการรักษาก็ใช้ยาแบบเดียวกันกับในตำราเป็นยาสมุนไพรง่าย ๆ

แต่สิ่งสำคัญที่พ่อสมย้ำเน้น ก็คือเรื่องจิตใจ เราจะต้องบอกภรรยา บอกลูกหลานของผู้ป่วย เช่น อย่านำมีดหรือของมีคมไปไว้ใกล้ ๆ กับผู้ป่วย เผื่อว่าเขาอาจจะคิดสั้นขึ้นมาได้ พ่อหมอสมเห็นใจ เข้าใจต่อสภาพการเจ็บป่วยโรคนี้มาก ผู้ป่วยหลายคนหมดอาลัยตายอยากในชีวิต มีอาการหงุดหงิด จากการที่โรคนี้เป็นโรคที่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก อีกทั้งทำให้คนในครอบครัวไม่สามารถทำมาหากินได้เต็มที่

พ่อสม ได้อธิบาย ถึงกระบวนการการรักษาว่า อัมพฤกษ์-อัมพาต เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลารักษาต่อเนื่อง จึงต้องให้ผู้ป่วยตั้งขันครูเพื่อบอกกล่าวครูบาอาจารย์ สำหรับพ่อสมแล้ว คนที่เป็นโรคนี้แล้ว ท่อนล่างคือ เท้าและขา

ผู้ป่วยมี ๒ อย่าง คือ ขยันกับขี้เกียจ รวมถึงความขยันหมั่นเพียร อุปนิสัยใจคอ รวมถึงคุณธรรมที่ปฏิบัติกับตนเอง และกับผู้อื่น ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติตนเอง เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้ป่วยนั้นสามารถรักษาหาย หรือไม่หายได้

จะรักษาได้ง่ายกว่า ถ้าเป็นที่แขนจะหลุด รักษายาก โรคนี้จะรักษาตั้งแต่อาหารการกิน อุจจาระ ปัสสาวะ ต้องขับถ่ายและระบายออกมาให้ได้ อารมณ์ ถ้ามีอารมณ์ขี้โกรธ ขี้หงุดหงิดต้องคุมอารมณ์ให้ได้ การรักษามีทั้งการนวด และการใช้สมุนไพร การสอนผู้ป่วยให้หมั่นออกกำลังกาย รวมถึงการถ่ายทอดความรู้สมุนไพรที่ครอบครัวผู้ป่วยจะสามารถจัดหาและปรุงเองได้ซึ่งการรักษาในระยะแรกของผู้ป่วยนั้น ผู้ป่วยจะขอให้พ่อสมไปรักษาที่บ้าน ถ้ารักษาดีขึ้นจะมีการ "คว้านตีน" คือ เป็นการช่วยเหลือเรื่องค่าเดินทางเช่นค่าน้ำมัน ถ้ารักษาหายผู้ป่วยและญาติจึงมา "ดำหัว" อีกที

นอกจากนี้พ่อสม ยังยกตัวอย่างให้ฉันเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้ป่วยนั้นสำคัญมาก พ่อสมบอกว่า พฤติกรรมมีผลต่อการรักษาหายหรือไม่หายอย่างไร พ่อสมเล่าต่อว่า ผู้ป่วยมี ๒ อย่าง คือ ขยันกับขี้เกียจ รวมถึงความขยันหมั่นเพียร อุปนิสัยใจคอ รวมถึงคุณธรรมที่ปฏิบัติกับตนเอง และกับผู้อื่น ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติตนเอง เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้ป่วยนั้นสามารถรักษาหาย หรือไม่หายได้

ปัจจุบันบรรยากาศทุกเช้าหน้าบ้านพ่อสมก็ยัง มีสมาชิกยาต้มกับยาต้ม ๑ หม้อที่ใส่ไฟฟืนให้ยาสมุนไพรร้อนควันฉุย ๆ ผู้คนในละแวกนั้นได้เดินแวะเวียนผ่านเข้ามาร่วมวงดื่มกันทุกเช้า การอู้จา(พูดคุย) พบปะแลกเปลี่ยนสารทุกข์สุกดิบ ในข่าวคราวของกันและกัน บ้างก็เจ็บป่วย แลกเปลี่ยนเรื่องยาสมุนไพร เมื่อพ่อสมเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ก็นำข่าวคราวความรู้มาเล่าสู่กันฟัง เพราะบ้านพ่อสมเป็นบ้านที่ไม่มีรั้วกั้น ผู้คนผ่านไปผ่านมาจึงสามารถเข้าไปในบ้านโดยตลอดเวลา

ชีวิตภารกิจที่สำคัญของพ่อสมเองนั้น บางช่วงเวลา คือ การดูแลรักษาคนเจ็บป่วย แต่บางช่วงเวลา หมอสมเป็นเพียงนายสม ชายวัยสูงอายุคนหนึ่งที่ยังคงต้องทำมาหากินหล่อเลี้ยงครอบครัวของตนเอง และยังตั้งใจดูแลคนในชุมชน มีการใช้แรงกาย ใจ และสมองทำการงานเช่นนี้หมุนเวียนเปลี่ยนกันไปในแต่ละวัน

ฉันเคยติดตามพ่อหมอสมไปเยี่ยมลูกเลี้ยง (คนป่วยที่หายป่วยแล้ว) ชื่อ มนัส ที่อยู่บ้านใกล้เคียง) โดยการเดินทางผ่านทุ่งหญ้า ทุ่งนา และสวนป่าที่เขียวชอุ่ม ไปหลายโค้งทีเดียว แต่ให้ความรู้สึกเป็นสุขอย่างบอกไม่ถูก

เมื่อไปถึงลุงมนัสเดินยิ้มออกมาต้อนรับที่หน้าบ้านอันแสนร่มรื่น ลุงมนัสเห็นฉันไปด้วย จึงเล่าเชิงสนับสนุนให้ฉันรู้ว่า “ไม่มีพ่อสม ชีวิตผมคงแย่แน่ๆ” นั่นเป็นประโยคแรกของการได้พบปะเยี่ยมเยียน ฉันจึงถือโอกาสสอบถามถึงความเจ็บป่วยของ ลุงมนัส ลุงจึงเล่าว่า

“วันหนึ่งที่ผมกำลังจะลุกไปกินข้าวเที่ยง ก็เกิดมีอาการวูบชาไปครึ่งตัว แล้วก็มีปากเบี้ยวเดินไม่ได้ จึงพากันไปโรงพยาบาล เมื่ออาการยังไม่ดีขึ้น จึงพากันหิ้วปีกไปหาพ่อสม นี่ละ”

สิ่งที่ลุงมนัสเล่ากับภาพที่ฉันเห็นลุงมนัสในวันนี้ ความรู้นอกห้องเรียนนี้ จึงเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าสำหรับฉันมาก สำหรับคนรุ่นฉันที่เอ่ยอ้างว่าเกิดมาในยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่ต้องการความรู้พื้นบ้าน และมองว่าเป็นของโบราณ ล้าสมัย แม้ไม่มีเหตุผลที่จะพิสูจน์อะไรได้มากนัก แต่ฉันเชื่อแล้วว่าความรู้สุขภาพของหมอสมและชาวบ้านยังมีประโยชน์ แม้จะไม่ทันสมัยก็ไม่เป็นไร ❖

แคร่ไม้ไผ่เก่าๆ และเสียงหัวเราะ

แคร่ไม้ไผ่เก่าๆ และเสียงหัวเราะ

แคร่ไม้ไผ่เก่า ๆ ใต้ต้นลำไย ข้างบ้านไม้หลังเล็ก ๆ มุงด้วยสังกะสี ถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึก ของชายสองวัย สองประสบการณ์

ชายคนแรก วัย ๘๐ ปี ชายผอมร่างใหญ่ ผิวขาวตาโตสีเหมือนวันที่ท้องฟ้าใส ไร้เมฆหมอก รูปหล่อ จมูกโด่ง รวยรอยยิ้มและอารมณ์ขัน

ชายคนที่สอง วัย ๓๐ ปีตอนปลาย รูปร่างสันทัด ผิวเนื้อสองสี หน้าตาอมทุกข์ตลอดเวลา

ชายหนุ่มเป็นอาจารย์ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ผู้มุมานะทำงานอย่างหนัก ถือว่าเป็นหนุ่มไฟแรง เรียนจนจบปริญญาโท ยังไร้หญิงข้างกาย ทุกเมื่อเชื่อวันเขาทำงานอย่างคร่ำเคร่ง ด้วยหวังความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน แต่แล้วชีวิตที่กำลังรุ่งโรจน์ต้องดับมืดลง

วันหนึ่งมีเสียงเด็ก ๆ นักเรียนในโรงเรียนร้องกันระงม

"ช่วยด้วย ๆ อาจารย์ตกจากหลังคา"

ร่างของอาจารย์หนุ่มหล่นร่วงลงกระทบพื้นซีเมนต์ อาจารย์คนอื่น ๆ ในโรงเรียนกรูกันเข้ามานำร่างหมดสติส่งโรงพยาบาลในทันที แพทย์ใน

โรงพยาบาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระบุว่า "เส้นเลือดในสมองแตก" แพทย์จึงให้นอนพักรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลนานกว่า ๑ เดือน เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายให้เข้าภาวะปกติ แต่ยังไร้ผล อาจารย์ไม่สามารถขยับเขยื้อนอวัยวะทุกส่วนของร่างกายได้แม้แต่น้อย เมื่ออาการไม่ดีขึ้น จำต้องกลับมารักษาตัวเองอยู่ที่บ้านในอำเภอแม่สะเรียง ท่ามกลางการดูแลของแม่และพี่สาว

ทราบภายหลังว่าอาจารย์ขึ้นไปซ่อมแซมหลังคาโรงเรียนที่ชำรุดแล้วอยู่ ๆ อาจารย์เกิดอาการวูบ หน้ามืด จึงทำให้ตกจากหลังคา

เมื่อกลับมาพักรักษาตัวที่บ้าน แม่และพี่สาวต้องคอยดูแล ตั้งแต่อาบน้ำแต่งตัว ป้อนข้าว ป้อนน้ำ เนื่องจากไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้แม้แต่น้อย

ระหว่างที่อยู่บ้าน ญาติ ๆ ได้ขอให้พ่อมั่น น้อยสกุล หมอเมืองอยู่ในบ้านทุ่งแล้งบ้านเดียวกันกับอาจารย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือและร่ำลือของชาวบ้านให้มาช่วยนวดรักษาให้กับอาจารย์ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วทั้งสองก็ถือว่าเป็นญาติ ๆ กันด้วยซ้ำ

นับแต่นั้นมาพ่อมั่นจึงเข้ามามีบทบาทในชีวิตอาจารย์แทบทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ

"ไปหาวันแรก เดินบ่ได้ อู้บ่ได้ ปากเบี้ยว แขนขายกก็บ่ขึ้น" พ่อมั่นกล่าวถึงอาจารย์

ทุกเช้าพ่อมั่นชายชรา ต้องเดินไปหาอาจารย์ที่บ้าน เพื่อใช้ความรู้ประสบการณ์ที่มีนวดรักษาอาจารย์ทุกวัน

"ต้องไปหาตึงวัน จะหื้อมาหาคนเดียวก็บ่ได้ ลุกก็บ่ได้ นั่งก็บ่ได้ลำบาก ป้อ(พ่อ)..เดินไปหาคนเดียวง่ายกว่า ถ้าหื้อเปิ้นมาฮักษาตี้บ้าน ยุ่งยากกว่าจะแบกใส่รถมาใช้คนช่วยหลายคน ป้อเดินไปสะดวกกว่า" พ่อมั่นกล่าวถึงการเดินไปรักษาอาจารย์ที่บ้านในระยะแรก

"พอผมเริ่มลุกเดินช่วยเหลือตัวเก่าได้บ้าง ผมก็เดินมานวดที่บ้านหมอคนเดียว" อาจารย์เล่าความเป็นมา

"ผมขอหื้อผมลุกขึ้นช่วยเหลือตัวเก่าได้ แค่บ่เป็นภาระหื้อคนในบ้านผมก็ปอใจ๋แล้ว" อาจารย์เล่าอย่างมีความหวัง

หลังจากนั้นทุกเช้าชาวบ้านที่เดินผ่านไปผ่านมา มักจะเห็นชายร่างเล็ก ค่อย ๆ เดินกระเผลก ๆ มาหาพ่อมั่นที่บ้าน ใช้ระยะทางการเดินราวครึ่งกิโลเมตร อาจารย์เดินลากขาจากบ้านตนเองถึงบ้านพ่อมั่นกินเวลาไปกว่า ๑๐ นาทีกว่าจะถึงบ้านหมอ เทียบกับคนทั่วไปแล้วคงใช้เวลาน้อยกว่านี้

บรรยากาศที่บ้านพ่อมั่นร่มรื่น เต็มไปด้วยต้นลำไย ลิ้นจี่ พืชผัก และพืชสมุนไพร รายล้อมรอบบ้าน ส่งผลให้บ้านหลังเล็ก ๆ หลังนี้ร่มครึ้ม เย็นสบาย เขียวขจี และกลิ่นไอจากบรรยากาศโดยรอบทำให้คนที่ได้มาเยือนสดชื่น หน้าบ้านมีแคร่ไม้ไผ่เก่า ๆ ตั้งอยู่ใต้ต้นลำไยไม่ไกลจากตัวบ้านมากนัก เป็นสถานที่ทำการรักษาของพ่อมั่นนั่นเอง ด้านหลังแคร่มีชั้นไม้เก่า ๆ กั้นหลังเป็นฉาก สมุดหนังสือตำราเก่าใหม่วางเรียงรายซ้อนกันไม่เป็นระเบียบ พอ ๆ กับยาสมุนไพร และน้ำมันนวดวางระเกะระกะอยู่เต็มไปหมด แต่ทั้งหมดกลับเพิ่มมนต์ขลังในการรักษาเป็นอย่างยิ่ง

อาจารย์เดินถึงบ้านพ่อมั่นเกือบ ๙ โมงเช้า หลังจากที่พ่อมั่นเสร็จภารกิจส่วนตัวพอดี พ่อมั่นใช้เวลากับอาจารย์ตั้งแต่ ๙ โมงถึงเที่ยงเป็นอย่างนี้แทบทุกวัน นวดไป อู้ไป ไข่หัวไป เรื่องนั้นเรื่องนี้ ปลอบโยนบ้าง ให้กำลังใจบ้าง เป็นบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา

พ่อมั่นใช้น้ำมัน ๔ ชนิด คือ น้ำมันงูเหลือม น้ำมันงา น้ำผึ้ง และน้ำหมักสมุนไพรที่พ่อมั่นปรุงขึ้นเอง นวดให้กับอาจารย์ใช้เวลานาน ๑ ปีเต็ม การนวดของพ่อมั่น ๆ ค่อยเห็นผลเริ่มจาก อาการปากเบี้ยว พูดไม่ได้ ลิ้นกระด้าง คางแข็งหายไป ปากเข้าสู่สภาพปกติ พูดได้ หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ ขยับแขนและขา แต่ไม่ถึงขั้นใช้การได้เป็นปกติ ต้องใช้ไม้เท้าพยุงกาย แต่ในขณะที่แขนขวากลับมาเป็นปกติใช้การได้

“แม้ว่าผมจะรู้สึกท้อแท้เป็นบางครั้ง แต่ผมก็ไม่ถอย ค่อย ๆ รักษาไป เพราะเชื่อว่าวันหนึ่งมันคงดีขึ้น ดีกว่าแต่ก่อนมากที่เดินไม่ได้ พูดไม่ได้ นอนซมอย่างเดียว” อาจารย์เล่าถึงอาการเจ็บป่วยของตัวเอง

ที่ "แคร่ไม้ไผ่เก่า ๆ" มักมีเสียงหัวเราะอยู่เสมอ ๆ ด้วยบุคลิกเฉพาะกายของพ่อมั่น ที่ขุดคุ้ยเรื่องสนุกสนาน โป๊กฮา เท่าที่มีหามาเล่าให้ฟัง วันไหนมีคนในหมู่บ้านแวะเวียนเข้ามาบ้านพ่อมั่นเสียงหัวเราะผสมโรงจะเพิ่มขึ้นดังเป็นสองเท่า ที่สำคัญกำลังใจที่มีให้กับอาจารย์ก็มากขึ้นตามลำดับ

"อยู่กับป้อมั่นแล้วสบายใจ๋ เปิ้นอู้จ๋าม่วน มีเรื่องตลกเล่าหื้อฟังตึงวัน บ่เครียด ก่อย ๆ ฮักษาไป นวดไปก็ดีขึ้น " อาจารย์กล่าว

"เฮาจะเอาก่านวดอย่างเดียวบ่ได้ ต้องใช้หลักของจิตใจมาช่วยตวย คนป่วยต้องสดชื่นแจ่มใสมีกำลังใจ ถ้ามัวแต่เหงาเศร้าซึม ก่าหายยาก"

"เฮาต้องอู้จาหื้อเป็นได้สบายอก สบายใจ มีกำลังใจ บ่ใจ่ว่ามาถึงก็นวด บ่อู้บ่จ๋า" พ่อมั่นกล่าวถึงเรื่องของการสร้างเสียงหัวเราะให้กับคนเจ็บป่วย

ก่อนหน้าที่จะมารักษาอาจารย์ พ่อมั่นเล่าว่าเคยรักษาผู้ป่วยประเภทนี้มามากกว่า ๓๐ คนแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนป่วยในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง พ่อมั่นจะต้องไปรักษาผู้ป่วยเหล่านี้ถึงบ้าน เรียกว่าหลังกินข้าวเช้าเสร็จก็ออกจากบ้านไปรักษาคนอื่น กลับบ้านมาเอาตอนสามทุ่ม ไม่ค่อยได้อยู่บ้านเลย ใช้เวลาวนเวียนกับผู้ป่วยตลอดทั้งวัน จนกระทั่งช่วงหลังผู้ป่วยเบาบางลงจึงอยู่บ้านได้

วันนี้แคร่ไม้ผ่าเก่าใต้ต้นลำไยของพ่อมั่น ตั้งตระหง่านคอยรับผู้ป่วยทุกเมื่อเชื่อวัน เต็มไปด้วยชีวิตและเสียงหัวเราะ นอกจากอาจารย์แล้วยังคงมีผู้ป่วยแวะเวียนกันเข้ามาให้พ่อมั่นได้รักษาอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้วัยจะล่วงเข้า ๘๐ เศษ ในปีนี้แล้วก็ตาม แต่เสียงหัวเราะของพ่อมั่นยังคงมีมนต์เสน่ห์ไม่ล่วงโรยตามกาลเวลาเหมือนอายุแต่อย่างใด ❖

ขอขอบพระคุณ

แนวคิด

ดร.ชยันต์ วรรธนะภูติ

นายแพทย์ประพจน์ เภตรากาศ

แพทย์หญิงวัชรา ริ้วไพบูลย์

อาจารย์คมปกรณ์ ลิมป์สุทธิรัชต์

นายแพทย์เอกชัย ปัญญาวัฒนานุกูล

เภสัชกรยงศักดิ์ ตันติปิฎก

นายยงยุทธ ตรีนุชกร

กระบวนการ

นางกมลาภรณ์ คงสุขวิวัฒน์

นายอเนก ศิริโหราชัย

นายวิโรจน์ กันทาสุข

ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาระบบสุขภาพภาคประชาชนภาคเหนือ จ.นครสวรรค์

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

เครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างเสริมสุขภาพ ๔ ภาค

ภูมิปัญญา

"พระครูอุปการพัฒนกิจ" เจ้าอาวาสวัดหนองหญ้านาง จ.อุทัยธานี

"หมอพื้นบ้าน" ผู้สืบสานภูมิรู้ และภูมิธรรม

"ผู้พิการหรือผู้เคยพิการ" ทุกคนที่แม้จะอ่อนล้า อ่อนแรง แต่ยังมีความหวัง มุ่งมั่น ยืนหยัดต่อสู้กับภาวะความเจ็บป่วยทางกายที่เรียกว่า "ป่วยกายแต่ไม่ป่วยใจ"

ภาพที่มีชีวิตชีวา

นายสมโรจน์ สำราญชลารัตน์

“ถ้าข้าหาย
ข้าจะขอสืบความฮู้
ไว้โผดคนต่อไป”

สัจจะอธิฐานแรงกล้านั้น
ยังคงงานเวียนย้ำเตือนพ่ออุ้ย
เพื่อสืบสานภูมิปัญญา
การรักษาผู้คนสืบต่อไป

พ่อหนานก๋องแก้ว ฟูธรรม

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย (สสพ.)
ชั้น ๒ ตึกพัฒนาวิชาการ ศูนย์สิรินธรเพื่อการพื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ
ช.บำราศนราดูร ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๙๕๑-๐๘๓๐ ๐-๒๙๕๑-๐๗๓๕ โทรสาร กด ๑๑
www.healthyability.com